

Herr vice Talmannen: Jag hemställer vördsamt, att de i dag första gången bordlagda ärenden måtte på föredragningslistan till nästa plenum uppföras näst efter de gemensamma voteringarne.

Detta förslag bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Fredagen den 10 Maj 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 27 sistlidne April.

Anmälades och bordlades:

Stats-Utskottets memorial och utlåtande:

N:o 86, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente, angående statsfyllnadssumman jemte öfriga med ordinarie statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på Kontoret anvisade kreditiver och derifrån utgående riksdags- och revisionskostnader, aflöningar, förvaltningsutgifter m m.;

N:o 87, med förslag till de sista afdelningarne af det nya reglementet för Riksgälds-kontoret;

N:o 88, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets utlåtande N:o 74, rörande väckt fråga om tryckning af Bondeståndets protokoll vid 1809—10 års riksdag;

N:o 89, i anledning af väckt motion om förändrad reglering af skjutsväsendet;

Banko-Utskottets memorial N:o 19, i anledning af Kamrarnes beslut rörande Banko-Utskottets betänkande N:o 16, med förslag till bankoreglemente, samt memorial N:o 17, i anledning af skiljaktiga beslut öfver förstnämnda förslag;

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om upphäfvande af ej mindre Kongl. förordningen den 15 Februari 1855 angående behandling af frågor om ersättning för understöd, som af fattigvårdssamhälle i ett af de förenade rikena Sverige och Norge lemnas nödlidande från det andra, än äfven 2:dra momentet i 32 § af fattigvårdsförordningen den 9 Juni 1871.

Upplästes och godkändes Sammansatta- Stats- och Banko-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 57, i fråga om förberedande undersökningar rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontorets förläggande till samma holme.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 58, i anledning af väckta förslag om eftergift af Kronans rätt till en del danaarf; och

N:o 59, angående statsbidrag till pensionering af tjenstepersonalen vid statens jernvägstrafik och till enke- och pupillkassa för nämnda personals efterlemnade enkör och barn.

Anställdes omröstning. jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Stats-Utskottet i dess memorial N:o 84 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen för sin del medgifver, att det extra ordinarie anslag af 65,000 R:dr, som i nu gällande riksstat finnes för Landtförsvars-departementet anvisadt till stall och ridhus i Carlskrona, får i stället användas till uppförandet af dylika byggnader i Landskrona, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Riksdagen, då fullständig utredning af frågan nu icke förelegat, för närvarande afslagit Kongl. Maj:ts nådiga pro-

position om öfverflyttande till byggnader uti Landskrona af det för stall och ridhus i Carlskrona af sistförflutna riksdag beviljade anslag.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 44.
Nej — 57.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 272, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 109 Ja och 58 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 153 Ja och 115 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Banko-Utskottet i tredje punkten af dess memorial N:o 17 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Första Kammarens beslut godkänner Utskottets förslag till § 32 i bankoreglementet utan tillägg af något nytt moment, röstar

Ja;

Den det ej gör, röstar

Nej;

Vinner nej, kommer, jemlikt Andra Kammarens beslut, att till 32 § läggas ett moment, så lydande: Inlemnas till någotdera diskonteller lånekontoret ansökningar om lån från denna fond å större sammanlagdt belopp, än tillgångarne medgifva, beviljas lånen i den ordning, anmälan derom ingått.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—90.
Nej—8.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 273, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 32 Ja och 131 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 122 Ja och 139 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Banko-Utskottet i fjerde punkten af dess memorial N:o 17 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Första Kammarens beslut, godkänner Utskottets förslag till mom. 1 af 33 §, så lydande: Diskontering, lån eller kreditiv må ej beviljas svenska medborgare som äro bosatta å utrikes ort, röstar

Ja;

Den det ej gör, röstar

Nej;

Vinner nej, kommer, i enlighet med Andra Kammarens beslut, nämnda moment att erhålla följande lydelse:

Diskontering, lån eller kreditiv må ej beviljas:

1:o svenska medborgare, som äro bosatta å utrikes ort;

2:o fullmäktige i Riksbanken och ledamöterna i styrelserna öfver lånekontoren; samt

3:o tjänstemän och betjente i Riksbanken och vid lånekontoren; dock ega bemälda fullmäktige och ledamöter samt tjänstemän och betjente att hos Riksbanken eller vederbörande lånekontor erhålla lån eller kreditiv mot säkerhet af publika papper, äfvensom lån mot pant af vägförda effekter.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—79.

Nej—15.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 274, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 23 Ja och 142 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 102 Ja och 157 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Banko-Utskottet i femte punkten af dess memorial N:o 17 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Utskottets af Andra Kammaren gillade förslag, vill, att mom. 1 af 35 § skall erhålla följande lydelse: Allmänheten är berättigad att i upp- och utlåningsärenden hos Riksbanken och lånekontoren personligen eller genom ombud utföra sina angelägenheter, äfvensom att derom omedelbart skriftvexla. Alla här af i Riksbanken och lånekontoren härflytande bestyr besörjas afgiftsfritt, under de vilkor och förbehåll, fullmäktige bestämma, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer, i enlighet med Första Kammarens beslut, mom. 1 af 35 § att lyda sålunda: "En hvar är berättigad att i Riksbankens upp- och utlåningsärenden omedelbart skriftvexla med Riksbanken

banken och lånekontoren, som, under de vilkor och förbehåll fullmäktige ega att bestämma, afgiftsfritt besörja alla deraf i Riksbanken och lånekontoren härflytande bestyr“.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 12.

Nej — 83.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 275, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 115 Ja och 43 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 127 Ja och 126 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Banko-Utskottet i åttonde punkten af dess memorial N:o 17 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Utskottets, af Andra Kammaren gillade förslag, vill, att mom. 1 af § 61 skall lyda sålunda: “På ordinarie stat må ej tillsättas flere tjänstemän än högst sextio, hvaraf i första graden tjugufyra, i den andra tjugutre, i den tredje fem och i den fjerde åtta. För tjänstemän af tredje och fjerde tjenstegraden, äfvensom för dem af andra graden, hvilka tjenstgöra i fullmäktiges och ombudsmans-expeditionerna, meddelas fullmakt“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer mom. 1 af § 61, i enlighet med Första Kamrarnes beslut, att lyda sålunda: “På ordinarie stat må ej tillsättas flere tjänstemän än högst sextio, hvaraf i första graden tjugufyra, i den andra tjugutre, i den tredje fem och i den fjerde åtta. För dessa tjänstemän meddelas fullmakt“.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 18.

Nej — 73.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 276, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 132 Ja och 31 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra

150 Ja och 104 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Banko-Utskottet i nionde punkten af dess memorial N:o 17 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Utskottets, af Första Kammaren godkända förslag, vill, att mom. 3 af 61 § skall lyda sålunda: Vaktbetjeningen i Riksbanken utgöres af:

Öfvervaktmästare, tillika brandmästare	1
Vaktmästare, ordinarie	23
extra	1
	25

röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer, i enlighet med Andra Kammarens beslut, berörda moment att erhålla denna lydelse: "Vaktbetjening i Riksbanken till erforderligt antal antages af fullmäktige".

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 32.
Nej — 56.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 277, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 21 Ja och 130 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 53 Ja och 186 Nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Banko-Utskottet i elfte punkten af dess memorial N:o 17 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Utskottets, af Andra Kammaren gillade förslag, vill, att 4 mom. af 87 § skall lyda sålunda:

"Ledamot i styrelsen frånträde genast denna befattning i följande fall:

- a) om han blifver ledamot af Statsrådet;
- b) om han ställes under förmynderskap;
- c) om han till borgenärer all sin egendom afträder;

d) om han af allmän åklagare ställes under tilltal för vanfrendande brott;

e) om han förklarar förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att inför rätta föra andras talan;

f) om han blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster eller emot vedergällning afgifvit sin röst eller genom våld och hot stört valfriheten.

Och skall då suppleant inkallas att i stället såsom ledamot i styrelsen biträda.

Banko-ombudet ege fullmäktige dessutom att, när så lämpligt pröfvas, från befattning entlediga⁴, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer, i enlighet med Första Kammarens beslut, berörda moment att lyda sålunda:

Ledamot i styrelsen fråntråde genast denna befattning i följande fall:

a) om han ställes under förmynderskap;

[b) c) d) och e) lika med ofvan anförda punkterna c) d), e) och f), samt i öfrigt oförändradt.]

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 33.

Nej — 50.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 278, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 117 Ja och 31 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 150 Ja och 81 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Föredrogs och bifölls Bevillnings-Utskottets den 8 dennes bordlagda betänkande N:o 18, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers- bränvinsbrännings- och hvitbetssockertillverkningsmedlen.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets nedanämnda, den 8 dennes bordlagda betänkanden och utlåtanden:

N:o 41, i anledning af återremiss af sjette och nionde punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 33, rörande ändring i vissa fall af gällande bestämmelser i Rättegångsbalken;

N:o 42, i anledning af väckt motion angående användandet af inkomster af ledigt pastorat;

N:o 43, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § i gällande Skiftesstadga;

N:o 44, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af Kongl. förordningen angående upprensning af vattendrag den 20 Februari 1864, samt utarbetande af ny lag i ämnet;

N:o 45, i anledning af väckt motion om antagande af gramvigten till konventionelt bruk;

N:o 46, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets utlåtande N:o 26, angående ändring af gällande stadganden rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse; samt

N:o 47, i anledning af återremiss af 6:te punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 27, angående socknemännens inbördes skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda utlåtande N:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om bergverkstiondens upphörande.

1:sta punkten.

Friherre Adelsvärd: Då jag för min del är fullt belåten med Stats-Utskottets ifrågavarande utlåtande och någon talare ännu icke uppträd deremot, så kan det synas öfverflödigt att jag nu yttrar mig, min mening är ej heller att framhålla den rättvisa, den billighet och den konsekvens, som talar för bergverkstiondens upphörande; Kongl. Maj:ts proposition och Stats-Utskottets utlåtande göra detta vida bättre än jag skulle kunna göra, men som jag har anledning tro, att Utskottets beslut icke blir Riksdagens, så vill jag endast framhålla en sak, hvilken kanske icke är så allmänt känd, och detta är, att denna beskattning kan kringgå, åtminstone af kopparverken. Dessa lära väl heller icke underlåta att undandraga sig denna för dem högst tryckande produktionsskatt, åtminstone känner jag ett kopparverk som ämnar göra det. Detta mitt påstående låter kanske litet otroligt för den med koppartillverkningen och beskattningssättet obekante och vill jag derföre, för att förtydliga det, i största kortet redogöra för kopparns tillverkning. Den, som ej närmare känner denna tillverkning, föreställer sig i allmänhet att den är mycket enkel och att man derpå, under hvilka förhållanden som helst, så att säga, skär guld med täljknif, detta är emellertid ett stort misstag, tillverkningen är tvärtom ganska invecklad, tidsödande och framför allt kostsam, och kan man derpå göra högst betydliga förluster, lika

väl som på hvilken annan tillverkning som helst. Jag håller till exempel här i min hand ett papper, som visar, att förlusten på koppartillverkningen vid Ätvidabergs kopparverk för 1872 belöper sig till i det närmaste 100,000 R:dr. Ej mindre än 3 månader åtgå från det malmen kommit från grufvan och till dess man derur kan framställa färdig koppar.

Malmen skall nemligen rostas och smältas och åter rostas och smältas flerfaldiga gånger. Efter första nedsmältningen erhåller man en produkt som kallas *Skärsten* och som håller cirka 20 procent koppar. Jag ber att man måtte behålla detta ordet skärsten i minnet, ty jag måste dertill återkomma kanske mer än en gång. Efter upprepade rostningar och smältningar får man slutligen så kallad garkoppar eller också raffinerad koppar, begge delarne färdig vara, ehuru endast den sistnämnde är smidbar. Garkoppar är det deremot icke och kan således endast användas efter ytterligare en smältning och då vanligen till legering med andra metaller. Nu är händelsen den, att endast för raffinerad och garkoppar, samt för den närmast föregående smältprodukten, den så kallade råkopparn, hvilken håller mellan 80 och 90 procent ren koppar, skall tionden betalas, men ej för skärsten; om man sålunda exporterar sådan, slipper man ifrån skatten, hvilken eljest utgår med hvar 30:de centner eller med $3\frac{1}{3}$ procent af bruttotillverkningen, oberoende af om tillverkningen gått med vinst eller förlust. Har den gått med vinst, får man dessutom betala bevilling för denna vinst.

Den skärsten, hvilken erhålles som första smältprodukt, håller, som jag nyss nämnde, omkring 20 procent koppar och är redan en så pass värderik vara, att den kan exporteras, men det är ingenting som hindrar att koncentrera skärstenen, så att den kommer att hålla cirka 50 procent koppar och lönar det sig då än bättre att exportera den, och går den i handeln lika väl som garkoppar. Det finnes nemligen i England, och möjligen äfven på andra håll, kopparverk, som ej hafva egna grufvor, eller otillräckliga sådana, och hvilka måste köpa malm eller skärsten, för att kunna hållas i gång. Genom att exportera skärsten, ökas visserligen den quantitet som man får uttransportera, men å andra sidan minskas bränsleåtgången, då man ej drifver tillverkningen till slut, och fördelarne och olägenheterna kunna der vid lag taga ut hvarandra.

Efter hvad jag nu haft äran anföra, hoppas jag att det för Kamraren måtte vara klart, att hvad jag nyss nämnde, att kopparverken kunna undandraga sig skatten, icke är ett tomt ord utan vidare betydelse.

Antingen nu Stats-Utskottets förslag bifalles eller afslås, så går staten, åtminstone till stor del, förlustig den skatt, som under namn af bergverks-tionden hittills utgått, och fruktan för att genom borttagandet af denna skatt för mycket minska statens inkomster bör således ej vara något hinder för att antaga Utskottets förslag. Det är endast detta jag önskat framhålla, men vill icke göra något yrkande, lika litet som jag ämnar deltaga i voteringen, i händelse någon sådan skulle komma i fråga.

Herr Nisser: I den förre talarens framställning om möjligheten att undvika afrad på koppar genom export af skärsten tillåter jag mig, såsom gammal koppartillverkare, att i alla afseenden instämma. Hvad dernäst angår hans yttrande om sannolikheten att nu föreliggande fråga om produktions-skattens afskaffande ej skulle vinna framgång vid denna riksdag, måste jag beklaga om han deruti skulle få rätt, ty öfvertygelsen om denna skatts olämplighet synes numera vara så allmän, att något tvifvel om åtminstone denna frågas lyckliga lösning ej borde finnas. Åsigterna åter om afraden af de af gammalt privilegierade verken äro deremot visst icke eniga och det är också egentligen om dessa verk, som jag afsett att nu uttala min mening.

Då Kongl. Kammar- och Kommers-kollegierna erhöilo uppdrag att utreda förhållandet med de gamla privilegierade bergverken, var detta icke allenast ett mångsidigt och omfattande arbete utan jemväl ett rätt ömtåligt, såsom berörande mångas enskilda rätt, och om granskaren stundom kände sig tveksam vid tydningen af åtskilliga äldre eller yngre afhandlingar, synes sådant lätt förklarligt, såsom tillhörande sjelfva arbetets natur. Hvad som dock härvid måste betraktas såsom af största vikt, det var, att i de granskade handlingarne aldrig inlägga en tankegång eller en mening, som der icke fanns uttalad, än mindre att der inlägga förutsättningar, som stodo i strid mot den granskade handlingens tydliga ordställning. Huru Kollegierna lyckats i detta sitt grannliga arbete är hvad jag önskar underkasta den granskning, som här kan ifrågasättas, och om än denna granskning måste blifva mycket begränsad och ingalunda fullständig, skall den dock gifva eder, mine Herrar, en inblick i sakförhållandet, så mycket nödigare som ni, förr eller sednare, måste med edert votum blifva domare vid frågans slutliga afgörande.

Jag begagnar uttrycket Kollegierna, derföre att det är på dessas utredning som så väl Kongl. Maj:ts nädiga proposition som ock Stats-Utskottets utlåtande sig grunda.

De gamla privilegierade bergverken kunna lämpligen delas i 2 klasser, dels sådana som ännu äro i besittning af större eller mindre privilegier, dels sådana som redan för längre eller kortare tid, efter aftal med kronan, från alla förmåner afstått. Kollegierna hafva, med afseende å de förra, ansett: att de, mot afstående af alla nu befintliga privilegier eller förmåner, skulle varda från 30:de afraden befriade; och denna Kollegiernas åsigt torde visserligen vara den rätta, ehuru, då de här ifrågavarande bergverken hafva valfrihet att antaga eller afslå framställningen, följderna måste blifva, att sådana verk som till exempel Tunaberg med förmåner skattade till 4,349 R:dr 25 öre årligen mot afrad af 131 R:dr 76 öre afslå anbudet, under det att andra, såsom till exempel Åtvidaberg, med förmåner till högst 300 R:dr mot afrad af 42,009 R:dr 15 öre villigt antaga förslaget.

Men dessa stridiga förhållanden ligga i sjelfva sakens natur, och då frågan här afser att staten skall frånträda en gammal ej mera tidsenlig beskattning, kan sådant icke genomföras utan uppoffring från statens sida.

Beträffande åter den andra klassen af här omnämnda bergverk, eller sådana som redan frånträdt alla privilegier, har ett sådant frånträdande egt rum till följe af avslutadt aftal emellan å ena sidan Kongl. Maj:t och Kronan och å den andra bergverkens egare, hvarvid ersättningen till dessa sednare i allmänhet utgått i penningar, men jemväl i rättighet att till skatte lösa krono-jord och krono-skog och någon gång i nedsättning af afraden från något gällande högre belopp till den för bergverken i allmänhet bestämda 30:den. För att nu undvika all onödigt vidlyftighet, anhåller jag att få innesluta dessa olika förmåner under en gemensam benämning af penningar.

Med afseende på dessa sednare bergverk, tillämpa Kollegierna i sin utredning följande åskådningssätt.

“1:o. Vid afståendet af privilegierna hafva dessa bergverk af kronan åtnjutit en större eller mindre summa penningar. Dessa penningar måste betraktas såsom en fördel för verket och såsom en der fortfarande befintlig tillgång. (Se Kongl. Maj:ts proposition pag. 9, 12, 15.) 2:o. Den 30:de, som af dessa verk efter uppgörelsen utgår, måste således betraktas såsom en ersättning till kronan för de hos verket befintliga penningarne. (Se Kongl. Maj:ts proposition pag. 19) och 3:o. Kronan kan alltså icke skäligen frånträda denna 30:de, utan att i gengäld och efter billig beräkningsgrund återfå större eller mindre del af dessa penningar.”

Om nu premissen eller den första punkten här vore riktig, om dessa penningar verkligen funnos eller borde finnas i verken innestående, då vore slutföljden om 30:den också antaglig, men Kollegierna hafva härvid förbisett att, om förhållandet verkligen vore eller borde vara sådant, då hade alla dessa arbeten vid riksdagarne, hos regeringen, i embetsverken och i bergverksbolagen, som afsett privilegiernas borttagande, varit utan allt ändamål; privilegierna skulle då under förändrad form ännu till fullo kvarstå och detta oaktadt alla hithörande handlingar endast orda om afskaffandet af dessa ej mera tidsenliga undantagsförhållanden.

Tvärt emot den af Kollegierna sålunda hyllade åsigt, vågar jag för min del påstå:

1:o. Att de vid uppgörelsen med bergverken af kronan utbetalade penningar utgjorde endast en ersättning för de afträdde förmånerna och att de således endast afsågo det förflutna men deremot hade intet att skaffa med framtiden.

2:o. Att dessa verk, efter uppgörelsen, ställdes lika med rikets öfriga oprivilegierade bergverk och att 30:de afraden alltså sedermera utgått, *icke* derföre att dessa verk fordom egt privilegier, utan derföre att alla bergverk erlade en sådan skatt och derföre att ett undantag alldeles icke kunde göras utan att åter skapa nya privilegier, då likväl afsigten just var att borttaga alla sådana, och

3:o. Att, enär de fordom privilegierade verken genom uppgörelsen blefvo fullkomligt likställiga med rikets öfriga bergverk, de också lika med dessa äro å ena sidan skyldige att betala 30:de afrad, och å den andra berättigade att samtidigt med öfriga verk varda från afraden befriade.

Då sålunda tvänne motsatta åsigter här framträda, återstår att bedöma de skäl, som må finnas för den enas eller den andras företräde, och härvid torde näppeligen någon bättre grundval för den opartiska granskningen kunna önskas, än just de kontrakt och aftal, hvarpå alla uppgörelser och således hela frågan hvilat.

Under riksdags-arbetet har tiden icke medgifvit att samla alla dessa kontrakt, och jag har icke ens ansett det nödigt, då sådant kommer att tillhöra den fullständigare skärskådningen af alla förhållanden, som förr eller sednare måste ega rum; men jag har emellertid trenne af dessa aftal här i min hand och redan genom dessa framstår tydligt den mening, som gjorde sig gällande vid de gamla privilegiernas inlösen och afskaffande.

För att emellertid icke allt för mycket upptaga Kammarrens tid, skall jag endast föredraga de viktigaste punkterna och detta efter handlingarnes ålder.

Det äldsta af dessa kontrakt, upprättadt för något mera än ett fjerdedels sekel (den 16 Mars 1846) och afseende inlösen af Löfås silfververks gamla privilegier, innehåller fem punkter. Den första uppräknar de privilegier, som verket afsäger sig. Den andra bestämmer ersättningen. Den tredje bestämmer verkets framtida likställighet med andra verk. Den fjärde afhandlar rättigheten att till skatte lösa en kronoskog; och den femte befriar verket från alla efterräkningar. Af dessa punkter äro den andra och den tredje afgörande för min uppfattning af den föreliggande frågan, hvarföre jag ber att få uppläsa dem:

“2:o). Såsom ersättning för nu afstådde, Löfåsverket hittills anslagne förlänningar, ega Löfås intressenter eller deras befullmäktigade ombud, i stöd af Rikets Ständers beslut samt Kongl. brefvet af den 17 sistlidne Juni, uti Rikets Ständers Riksgälds-kontor lyfta, så snart ske kan efter denna öfverenskommelses afslutande, Femton Tusen (15,000) Riksdaler Banko.

3:o). Deremot befrias egarne af Löfås silfververk, ifrån och med detta år, från den dem förut åliggande skyldigheten att årligen fortdriva vissa hittills föreskrifna försöknings- eller ort-arbeten uti Löfås grufvor; och komma sålunda, antingen gufarbetet derstädes af dem eller andra fullföljes eller icke, endast allmänna författningarnes föreskrifter att, i afseende derå, blifva gällande och tillämpas“.

Andra punkten innehåller således helt enkelt att Löfås intressenter ega att lyfta 15,000 R:dr B:ko och om man frågar hvarföre? finnes svaret alldeles oförtydligt: “Såsom ersättning för nu afstådade förlänningar“. Jag tillåter mig fråga eder, mine Herrar, om det är tänkbart att i ett kontrakt, uppgjort af ett kronans embetsverk, afsedt att afsluta gamla förhållanden och att gälla såsom rättsgrund för framtiden, det skulle kunnat begagnas denna uttrycksform, om afsigten varit att der bakom gömma den motsatta meningen: att penningarne skulle i verket inestå och 30:de afraden utgöra en ersättning för dessa penningar?

Tredje punkten är lika enkel och säger att “ehvad verket fortdrives eller icke, komma endast de allmänna författningarne att gälla och tillämpas“; härigenom måste verkets likställighet med öfriga oprivi-

legierade verk vara fullt ådagalagd, liksom ej må förbises det högst beaktansvärda förhållandet, att i hela detta kontrakt nämnes icke ett ord derom, att ens någon 30:de afrad skulle utgöras; tydligen derföre att detta blef en gifven följd af verkets framtida likställighet med alla andra bergverk. Men om 30:de afraden verkligen hade (enligt kollegiernas åsigt) haft ett sammanhang med den af kronan erlagda löseskillingen, månne Bergskollegium då kunnat alldeles för-gäta, att härom nämna ett enda ord, förgäta att ens tala om denna 30:de, just uti det för kommande tider gällande aftalet angående samma skatt!

Sedan jag nu mera utförligt redogjort för ett af dessa kontrakt kan jag fatta mig helt kort om de tvänne öfriga.

Det andra efter tidsföljden af dessa kontrakt (af den 18 Januari 1856) afslutadt mellan kronan och Stora Kopparbergs bergslag innehåller 11 punkter, af hvilka den 8:de och 9:de utvisa äfven detta verks framtida likställighet med öfriga rikets bergverk, då i 8:de punkten den förut gällande afradsfriheten för slaggkoppar borttages under ordställningen *“utan skall hvad författningarne om afrad för bergverken i allmänhet stadga härvid lända till efterrättelse”* och i 9:de punkten, der med afseende å bergslagets fordna befrielse för koltärande verk i sitt grannskap bestämmes att härvid skall iakttagas *“hvad i allmänhet är eller framdeles blifver stadgadt rörande dylika verk”*.

Det tredje dokumentet, hvilket angår Dylta svafvelverk, är Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Kammar-kollegium af den 31 Januari 1868, hvaruti finnes stadgadt: *“Att bruksegaren i tionde till kronan skall från och med år 1869, jemlikt Kongl. förordningen af den 21 Juni 1831, erlägga 30:de delen af tillverkningen, men deremot icke vidare eger att samma tionde lösa efter hittills tillämpade gamla kronovärdering”*. Och denna förordning af 1831 är just den generela föreskriften, enligt hvilken alla verk, som derefter anläggas, skola efter enahanda grund erlägga 30:de delen af tillverkningen. Dylta betraktas härigenom till och med såsom ett nytt verk, hvarmedelst väl alla förbindelser med de gamla privilegierna måtte vara till fullo afslutade.

Efter denna skärskådning af frågans hufvudsakliga afdelning vill jag endast med några ord belysa, huru kollegiernas åsigt gestaltar sig vid den praktiska tillämpningen, härvid framhållande förhållandet vid tvänne af de verk, hvilkas kontrakts-aftal jag nyss omordat och hvilka derjemte befinna sig i de tvänne olika förhållanden, att det ena försålts efter afträdelse-kontraktets afslutande, hvaremot det andra fortfarande innehafves af samma egare som med kronan uppgjorde aftalet.

Löfås silfververk har efter uppgörelsen öfvergått till ny egare, men denne har af de betingade aflösningsförmånerna fått ingenting. Då nu emellertid kollegierna mycket berömvärdt önska att återförvärfva en del af de 15,000 riksdaler staten utbetalt, skulle det väl synas skäligt, att krafvet anställdes mot dem, som verkligen bekommit lösepenningen, men enär desse till största delen äro döda och begrafna samt i alla händelser oätkomliga, vända sig kollegierna mot den nuvarande egaren och säga han skall betala! Att nu Per får

betala för Pål torde ej kunna bestridas, och om än detta liquidationssätt må kunna betraktas såsom liggande inom den juridiska rättens område (hvilket jag för min del vågar betvifla), torde vi lätt blifva ense om att det ligger ett godt stycke utom billighetens.

Vid Dylta svafvelverk förekommer åter den olikhet, att samma egare, som uppburit lösen för förläningarne, ännu är egare till verket, hvarigenom det väl kan synas i betydlig mån billigare att återfordra 13,000 R:dr af den, som verkligen fått 88,000, än att fordra 11,000 af den, som fått ingenting; men denna olikhet är emellertid endast skenbar, ty bådas ställning till staten är alldeles enahanda. Och om Dyltaverkets egare skulle till krafvet svara: att han väl fått 88,000 R:dr, men att han aldrig förbundit sig att under någon form återbära vare sig större eller mindre del af denna summa, men att verket deremot, enligt den oförtydbara uppgörelsen, nu mera är fullkomligt likställigt med öfriga oprivilegierade bergverk, hvarföre han ock yrkar att lika med dessa erlägga skatt eller derifrån varda befriad och detta utan all ytterligare vidräkning med staten — om han så skulle yttra sig, lärer svårligen kunna bestridas att han vore i sin goda rätt.

Oaktadt allt hvad jag nu anfört, har jag, inför den ärade Kam-maren, intet yrkande att framställa och detta af flera skäl: för det första blir frågan om dessa verk vid denna riksdag ingalunda afgjord, ehvad beslut Riksdagen än fattar. Den återkommer tvärtom i framtiden allt intilldess den må vinna en lösning till alla parters skäligen belåtenhet; för det andra lämpar sig en fråga sådan som denna ingalunda att utredas och lösas genom en diskussion i Kam-maren; för det tredje skulle en återremiss så nära riksdagens slut vara utan allt ändamål; och för det fjerde är jag sjelf egare till ett af de fordom privilegierade verken och om än detta ingenting betyder för saken i sin helhet, anser jag dock olämpligt att något yrka i hvad som kan anses såsom egen sak.

Hvad jag deremot önskar, är att min uttalade åsigt må i protokollen förvaras till den kraft och verkan den må kunna ega och till det afseende den må anses förtjena, då frågan härnäst återkommer till Riksdagens behandling, vid hvilket tillfälle min röst för längesedan, och för alltid tystnat på detta rum.

Hvad nu särskildt angår den föredragna första punkten af Stats-Utskottets betänkande, får jag yrka att den måtte bifallas.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då Kam-maren redan beslutit, att detta betänkande skall punktvis föredragas, och då vi således nu endast förhafva första punkten, emot hvilken egentligen ingen anmärkning blifvit framställd, skall jag endast med några få ord omnämna den ställning, som jag i afseende på denna fråga intog inom Stats-Utskottet, och skall icke ingå uti någon förklaring rörande de anmärkningar, som här blifvit framställda i afseende på Löfås silfververk och Dylta svafvelbruk, förr än de punkter blifvit föredragna som innehålla Utskottets förslag i afseende på dessa. Hvad åter beträffar första punkten, som innehåller de allmänna bestämmelserna för bergverkstiondens upphörande, så vill jag först fästa

uppmärksamheten på, att 1866 års Riksdag uti dess underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t förklarar, att "Rikets Ständer ansett olämpligheten och obilligheten af produktionsskatter i allmänhet icke vara ringaste tvifvel underkastad och i följd deraf funnit, att bibehållandet af en sådan beskattning, der den egde rum, icke borde ifrågakomma, der ej särskilda förhållanden påkallade undantag från den i bevillningsförordningen uttalade jemnlighets-grundsats". Riksdagen gaf sålunda det mest ampla erkännande af, att den insåg det olämpliga och obilliga uti produktionens beskattning, men anförde sedermera i samma skrifvelse, att, då för en del ädlare verk förefunnos särskilda privilegier, så erfordras först en utredning i afseende på dessa privilegiers beskaffenhet, innan något vidare i frågan kunde åtgöras. En dylik utredning har nu enligt Riksdagens begäran skett, och på grund af denna har såväl Kongl. Maj:ts proposition i ämnet som Utskottets nu föredragna betänkande tillkommit. Man torde vidare böra inäggkomma, att, då här i första punkten föreslås upphörandet af all bergverkstionde, så gäller detta *alla* ädlare verk och icke endast de 7, som finnas särskilt uppräknade på grund deraf, att det just är dessa som innehafva särskilda privilegier och således varit föremål för den begärda utredningen. Då emellertid i afseende på dessa allmänna bestämmelser för de verk, som icke innehafva privilegier, intet annat yrkande blifvit gjordt än om bifall, så får jag anhålla, att Första Kammaren, med vidhållande af den åsigt som uttalades vid 1865—1866 årens riksdag, måtte gilla hvad första punkten i Stats-Utskottets betänkande i sådant afseende innehåller.

Friherre Adelsvärd: Jag har endast att med några få ord få beriktiga ett yttrande af en föregående talare. Här har nemligen blifvit yttradt, att de privilegier, som Ätvidabergs kopparverk åtnjuta, kunna uppskattas till ett värde af endast 300 R:dr om året, hvilket är alldeles riktigt, samt vidare att afraden af detta verk utgår med 42,000 R:dr om året. Af detta yttrande skulle man kunna föranledas att tro, att detta vore någon fix summa, och jag har äfven samtalsvis hört personer uttala en sådan förmodan. Med anledning häraf vill jag fästa Kammarens uppmärksamhet på, att afraden icke är bestämd till något fixt belopp, utan att den beror på tvenne mycket varierande kvantiteter, nemligen å ena sidan tillverkningens belopp och å andra sidan det pris, till hvilket staten kan försälja den uppburna tiondekopparn. Såsom exempel på, huru dessa faktorer kunna variera, vill jag nämna, att vid Ätvidaberg tillverkades år 1869 öfver 26,000 centner koppar, hvaremot tillverkningen under förra året uppgick till endast 13,700 centner, hvilket således utvisar på två år en minskning till nära hälften. För att kunna beräkna den tionde, som staten skall erhålla, har man att dividera tillverkningssumman med 30, då qvoten utvisar afradens belopp. Statens inkomst af densamma beror dock äfven, såsom jag nyss nämnde af försäljningspriset, och att detta äfven är högst variabelt bevisas deraf, att kopparen understundom varit nere till 50 R:dr pr centner och derunder, då den deremot under andra tider varit uppe till 80 R:dr pr centner och deröfver. Det är endast detta jag velat anmärka

på det att hvar och en må vara öfvertygad om, att den nämnda summan, 42,000 R:dr, endast är medeltalet af flera för staten fördelaktiga år.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag har i afseende på denna punkt intet annat yrkande att framställa än att, då ordalagen äro så vidsträckta, att, om de utan något förbehåll bifallas, man kan sätta i fråga, huruvida någonsin den efterföljande punkten skulle kunna föredragas, vid bifall till den föredragna punkten måtte fästas det förbehåll, att något hinder derigenom icke lägges mot att vid behandlingen af andra punktens moment, särskildt pröfva och afgöra, dels huruvida de i hvart och ett af momenten omförmälda verk skola befrias från tiondes utgörande, dels ock under hvilka vilkor en sådan befrielse borde ega rum.

Herr Nordström: Den af Kollegierna verkställda utredning af nu förevarande fråga, såväl i allmänhet, som hvad särskildt angår hvarje af de s. k. ädlare bergverken, förtjenar efter mitt omdöme det bästa erkännande, och vore det önskligt, att de många, som anse de förvaltande embetsmännen till en betydlig del umbärliga och öfverflödiga, ville taga utredningar af beskaffenhet, som denna, i närmare öfvervägande, för att finna, af hvilken vikt det är för både Regering och Riksdag att, vid pröfning och bedömande af så invecklade specialärenden som de föreliggande, hafva sådana upplysningar att tillgå, för att en hvar må vederfaras hvad hans rätt är. Af ett sådant allmänt erkännande följer dock icke, att man vore förbunden godkänna hvarje af de slutsatser, för hvilka utredningarne åberopas såsom grund och skäl.

Initiativet till förslaget om *bergverkstiondens* afskaffande hänföres till den skrifvelse af den 5 Juni 1866, som dåvarande Riksdag till Kongl. Maj:t i ämnet aflät, och der den förklaras vara en *produktionsskatt*, hvilken, liksom produktionsskatter i allmänhet, skulle vara olämplig och obillig, såvida de hithörande verken ej tillika voro i besittning af särskilda förmåner eller privilegier. I förbigående må anmärkas, att uttrycket: produktionsskatt, i betydelsen af en särskild art af skatter, är mycket oegentligt och sväfvande, enär all skatt måste hos den beskattade förutsätta inkomst, och inkomst åter produktion, hvadan i sjelfva verket all slags skatt blir produktionsskatt, och alltså skattens egenskap af produktionsskatt icke något särskildt skäl för dess afskaffande. Den s. k. bergverkstionden utgår från hvad man plägar kalla *de ädlare bergverken*, och hvarunder i kameralistiskt hänseende inbegripas ej allenast de, som frambringa de ädla metallerna, utan ock de, som frambringa andra alster af mineralriket, *med undantag af jern*. Förslaget och betänkandet skilja dessa verk i två klasser: sådana, som icke äro i åtnjutande af *särskilda*, dem af Kronan förlänade, privilegier och specialförmåner, och sådana, som med dylika vore gynnade (hvarutom af andra skäl Sala

och Hellefors silfververk samt Garpenbergs kopparverk tills vidare undantagas från verkningarne af den föreslagna friheten). Hvad nu den *sednare* klassen angår, förklarar Utskottet att, som bergverksktionden, hvilken sedan år 1831 från de derefter anlagda verk utgår med endast en tretiondedel af tillverkningen, vore att betrakta såsom en ersättning för de särskilda förmåner, hvarmed dithörande verk voro gynnade, eftergift af ifrågavarande skatt skulle dem beviljas endast med det förbehåll, att de förklarade sig villiga att från dessa sina särskilda förmåner och privilegier afstå.

I afseende å detta förbehåll, har allaredan en föregående talare fäst uppmärksamheten uppå, huruledes inom den *sednare* klassen två olika förhållanden sig företedde, i thy att, medan en del hithörande verk ännu fortfarande voro i besittning af de under föregående tider dem tilldelade specialförmåner, andra funnos, som genom formlig uppgörelse med Kronan och mot dervid bestämd godtgörelse från alla sådana förmåner allaredan för alltid afstått, och således numera vore att betrakta såsom icke särskildt privilegierade, utan endast, lika med de till förstnämnda klass hörande, utan särskilda förmåner varande verk, förpligtade att utgöra bergverksktionde. Till denna kategori hörde särskildt Lofås silfververk och Dylta svafvel- och rödfärgsverk, rörande hvilka äfven i Utskottets betänkande, med ledning af de från Kollegierna afgifna utredningar, fullständig upplysning förekommer, om innehållet af nämnda verks i nyare tider med Kronan träffade uppgörelser i sagda afseende; och har fördenskull nämnde ärade talare yttrat den åsigt att, om efterskänkande för framtiden af bergverksktionden blefve beslutadt, någon skilnad ej borde göras emellan de till sist omförmälda kategori hörande verk, och dem, som vore att räkna till den förstnämnda klassen.

För min del biträder jag till alla delar denna mening. Genom uppgörelse med Kronan hafva de till sist omförmälda kategori hörande verk afslutat hela sin föregående ställning till det allmänna. Kronan har återfått sina äldre koncessioner och kommit i åtnjutande af de dermed förenade förmåner. Verkens egare, som under förutsättning af dessa förmånens fortfarande bestånd upparbetat de vid dem drifna yrken, nedlagt penningar i dem samt utvecklat och förbättrat hvad till näringsens bedrivande och produktens förökande hörde, hafva, då meranämnda förmåner skulle dem frångå, därför erhållit godtgörelse, så mycket mer befogad, som de derigenom försattes i tillfälle att, oaktadt specialförmånernas förlust, underhålla verken vid dessas under tidens lopp vunna högre ståndpunkt, att måhända utvidga och höja densamma, och att sålunda genom produktens förökande äfven öka tionden till Kronan. De kunna, då allt detta tages i gemensamt öfvervägande, i följd deraf numera ej anses annorlunda, än såsom de verk, hvilka icke åtnjutit några specialförmåner; och kommer härtill, att, om den föreslagna friheten från utgörande af bergverksktionde för framtiden blefve medgifven dessa sistnämnda, men de förra ej annorledes, än mot den i betänkandet föreslagna ersättning, så uppkomma derigenom den med rättsjemlikhet icke förenliga följd, att den skattefrihet, som den ena klassen

skulle erhålla för intet, endast emot lösen, eller aflösning skulle få tillgodokomma den andra.

En annan är frågan, huruvida de förhållanden, hvori vår finansiella ställning nu befinner sig, må göra det rådligt, att redan nu ingå på skatteeftergifter, och isynnerhet på eftergifter af gamla skatter, som, till beloppet små i sig sjelfva, trycka litet eller högst obetydligt, såsom fallet är med bergverkstionden, i jemförelse med andra. Den statsskuld, hvori landet för det närvarande häftar, om ock för produktiva ändamål, är ganska betydlig och kommer allt vidare, på grund af redan vidtagna beslut, under flera år att ökas. Annuiteterna derför presentera en ganska respektabel siffra i statsutgiftsbudgeten, och hvarje bidrag till balansens upprätthållande bör således, efter mitt omdöme, tagas vara uppå, det må vara större eller mindre. Anser man det vara principiellt riktigt, att hvad man, om än mindre riktigt, kallar produktionsskatter borde försvinna, så torde man dock å andra sidan ej kunna förneka det vara en oriktig metod för afbetalning af sina skulder, att methodiskt förminska sina inkomster; åtminstone borde man då börja med en i största detalj gående undersökning af samtliga inkomsterna, för att klart kunna bedöma, på hvilket håll minskningen mest ändamålsenligt och med minsta känning kunde företagas. Någon sådan undersökning har här lika litet, som i fråga om åtskilliga andra skattelindringar, hvilka under denna riksdag till behandling förevarit, blifvit framlagd, och frågan kan derför sägas ännu vara omogen för definitiv lösning. Jag tillåter mig på alla dessa skäl att hemställa om återremiss af hela ifrågavarande betänkande, hvars två huvudpunkter, hvad deras konkreta innehåll angår, stå med hvarandra i det närmaste samband.

Herr Statsrådet Wærn: Den förste talarens benägenhet att uttala sig öfver frågan i allmänhet har, enligt hvad mig synes, förorsakat, att diskussionen fått en mindre lämplig riktning, enär de framställda anmärkningarna gällt de speciella fallen och icke den nu föredragna punkten, som endast innehåller allmänna bestämmelser. Jag kan derföre icke underlåta att återföra uppmärksamheten på frågan i dess allmänna del. Om vi se till hvad som framkallat denna Kongl. Maj:ts proposition, som nu är i fråga, så finna vi, att så väl den vidsträckta jernstillverkningen blifvit fullkomligt frigjord, som ock att Rikets Ständer vid 1866 års riksdag på grund af samma princip ville frigöra tillverkningen af alla andra metaller, men att man då icke ansåg sig kunna fatta ett sådant beslut, enär en utredning vore af nöden i fråga om de privilegier, som af vissa bland dessa verk åtnjötos. Då nu denna utredning skett, synes det mig icke finnas ringaste anledning att uppehålla den utlofvade befrielsen för de många verk, som icke hafva några privilegier, derför att anmärkningar kunna göras i afseende på de vilkor, som i vissa speciella fall blifvit för andra ännu privilegierade verks åtnjutande af samma befrielse ifrågasatta. Den gruppering, som en talare gjort, gäller de verk, som hafva dylika förmåner, men det stora flertalet hafva inga sådana och böra således icke ett ögonblick förhindras från att erhålla de fördelar, som Riksdagen vill gifva dem. Den stora

allmänna principen ligger således fullkomligt ren och klar, och först sedan den är afgjord, komma vi till undantagen, om hvilka, i fall något med afseende å dem är att iakttaga, tillfälle då ej skall saknas att uttala sig. Hvad jag således velat konstatera är, att det icke är skäl att uppehålla det stora flertalet af de ifrågavarande verken längre, än till dess utredningen visat, att för dem inga särskilda förhållanden existera, som kunna hafva inflytande på frågans afgörande. Jag hoppas således, att Kammaren vid fattandet af sitt beslut skall vara fullt medveten om, att detta gäller den stora principen, huruvida en produktionsskatt, som icke har någon annan grund än historiska förhållanden, skall bibehållas, då denna beskattning redan i andra afseenden är utdömd, och sednast blifvit det i fråga om jernstillverkningen. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Mot den nu föredragna punkten har jag för min del ingenting att anmärka, men jag begärde ordet, då jag hörde en talare framställa begäran om återremiss på den grund, att åtskilliga af de i sednare punkter förekommande villkor kunde tariffva någon modifikation. För min del tror jag, att vid hvar och en af dessa särskildta punkter kan blifva tillfälle att framställa de anmärkningar, hvartill man med afseende på dem kan anse sig befogad, men att man icke bör på grund deraf förhindra bifall till den del af förslaget, som innehålles i första punkten. Då nu emellertid andra punkten blifvit vidrörd, så ber jag få förklara, att jag, åtminstone hvad Dylta svafvelbruk beträffar, helt och hållet instämmer i de åsikter, som af herr Nisser blifvit uttalade. Jag var föredragande inför Kongl. Maj:t, då frågan rörande Dylta bruk förevar, och jag tror mig känna den tillräckligt väl för att kunna vitsorda, att den uppgörelse, hvarigenom detta bruk erhöll omkring 88,000 rdr, emot det att det afstod alla de förmåner, som detsamma i form af dagsverksrättigheter, nyttjanderätt till skogar och dylikt innehaft, gjorde Dylta svafvelbruk likställigt med andra dylika verk, och jag kan derföre icke finna någon billighet uti, att särskildt detta verks afrad skall kapitaliseras, och dess egare åläggas att betala ersättning för frihetens åtnjutande. Jag tror således, att herr Nissers åsigt är väl förtjent af Kammarens uppmärksamhet, men jag tror tillika, att det är tillräckligt, om man fäster afseende vid densamma, då vi komma till de efterföljande punkterna, och att det icke är nödigt, att Kammaren på grund af denna anmärkning uppehåller afgörandet af första punkten, till hvilken jag yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att *Grefve Mörner* hade föreslagit, det Kammaren skulle förklara, att, derest Kammaren bifölle den nu förevarande första punkten, ett sådant beslut dock ej skulle anses utgöra hinder för Kammaren att vid behandlingen af den andra punktens moment särskildt pröfva och afgöra, dels huruvida det i hvart och ett af momenten omförmälda verk skulle befrias från tiondes utgörande, dels ock under hvilka villkor en sådan befrielse borde ega rum; och hemställde Herr Grefven och Talmannen, huruvida Kammaren bifölle hvad sålunda föreslagits.

Svarades ja.

Efter att sedermera hafva upptagit de i afseende å den första punkten gjorda yrkanden å dels bifall till densamma och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra punkten.

Mom. a.

Herr Montgomery-Cederhielm: I afseende på de verk, om hvilka här nu återstår att tala eller de, som hafva särskilda privilegier och varit föremål för den verkställda utredningen, så har Kongl. Maj:t efter föregående granskning af dessa privilegier framställt olika förslag. Ifrån dessa har emellertid Utskottet skiljt sig i 4 särskilda punkter, då det nemligen skärpt villkoren för 3 af dessa verk, nemligen för Tunabergs, Riddarhytte samt Gustafs och Carlbergs kopparverk, och i afseende på det fjerde eller Åtvidabergs kopparverk framställt en helt och hållit ny bestämmelse. Denna sistnämnda består deruti att, sedan Åtvidaberg till kronan afstått den enda förmån, hvaraf det är i åtnjutande, eller delaktighet i allmanningen Gaddstigen, så skulle detta verks egare få återköpa samma allmanning till dess fulla värde, uppskattadt genom i behörig ordning verkställd värdering. För min del anser jag det förslag, som blifvit framställt i Kongl. Maj:ts proposition, vara billigare än det, som Utskottet uppgjort, men jag har icke velat reservera mig af det skäl, att, då Utskottet i hufvudsaken bifallit Kongl. Maj:ts proposition, de ändringar, som här blifvit föreslagna, vore af jemförelsevis ringa vigt. Dessa förändringar gjordes också inom Stats-Utskottet af åtskilliga ledamöter från Andra Kammaren till oeftergifligt vilkor för deras samtycke till frågan i sin helhet, och då härigenom en verklig majoritet vanns, så ansåg jag det så mycket mindre vara skäl att så noga hålla på alla bestämmelserna i Kongl. Maj:ts förslag. De förändringar, som af Utskottet blifvit föreslagna, äro för *Tunabergs* kopparverk, att dess egare skall efter fulla värdet, sådant det kan vid behörig uppskattning varda bestämdt, till Riksgälds-kontoret erlagga lösen för den del af *Tunabergs* bergslags allmanning, som, sedan de till skogsfång derifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit mot denna förmån svarande skogsmark, kan verket tillkomma. Skilnaden mellan detta förslag och Kongl. Maj:ts proposition består deruti, att egaren enligt det förra skulle lösa allmanningen efter dess fulla värde, då Kongl. Maj:t deremot hemställt, att han skulle ega rätt att skatteköpa densamma. Olikheten är således icke af någon särdeles stor betydighet. På samma sätt, om man jemför Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag i afseende å *Riddarhytte* kopparverk, så finner man, att den drygare kostnad, som enligt det sednare skulle åläggas detta verks egare, uppgår till 3,673 rdr 58 öre. Hvad.

Hvad slutligen *Gustafs* och *Carlbergs* kopparverk beträffar, är skillnaden den, att Kongl. Maj:t i sin proposition föreslår, att egarne till detta verk skulle bibehållas vid sin rättighet att skatteköpa några hemman i närheten af verket, då Utskottet deremot hemställer, att denna rättighet måtte upphöra. Alla dessa förändringar äro således, såsom man finner, ganska obetydliga, och då man icke kan bestrida, att vid hvarje sådan uppgörelse det tillkommer den ena parten att föreslå, hvilka vilkor som helst, då det är den andra parten obetaget att ingå på dem eller icke, så kan ju intet svårare inträffa, än att allt förblifver sådant det har varit.

Medan jag har ordet, ber jag att få yttra något, som väl egentligen icke rör den föredragna punkten, men som jag dock anser mig berättigad att uttala, då diskussionen här sträckt sig öfver frågan i dess helhet. Herr Nisser yttrade, såvida jag rätt kunde förstå honom, att, då staten tillöst sig Löfås silfververks privilegier för en summa af 22,500 rdr och Dylta svafvelbruks privilegier för 88,587 rdr 80 öre, så hade i och med detsamma dessa verk upphört att vara privilegierade och alla förmåner för dem försvunnit, samt att således nu, då fråga vore om tiondens efterskänkande, dessa verk borde vara i samma förmånliga ställning som alla andra oprilegierade verk, d. v. s. att de skulle få eftergiften för intet. Kammar-kollegii åsigt i denna fråga är dock, att vid uppgörelsen om detta köp af verkens privilegier bestämdes, att tionden skulle utgå till visst belopp eller $\frac{1}{30}$ af tillverkningen, och Kollegium säger, att statsverket gjorde räkning på denna inkomst vid kontraktens uppgörande, och att kronan nu icke behöfver afhända sig den betingade förmånen af en viss tionde för intet. Kammar-kollegium anser således, att uppgörelsen icke sträckt sig längre än till bestämmandet af en viss lösesumma å ena sidan och åtagande af en viss tionde å den andra, och att således, då det är fråga om denna tiondens afskaffande, verken böra betala något derför. Sådant synes mig Kollegii resonnement vara, men jag öfverlemnar åt dem, som äro skarpare jurister än jag, att afgöra, hvad som i detta fall är rätt, och vill således icke inlåta mig på frågans juridiska del. Kollegii åsigt har emellertid varit grunden för Utskottets, och då man står på statens bästa, så är det tydligt att man måste hylla denna mening, såsom innebärande det för staten fördelaktigaste.

Jag har endast velat lemna de af mig nu framlagda upplysningarna rörande de särskilda verken, och jag tror icke, att man kan förneka, att verken, oaktadt de få betala denna löseskilling, ändock få en förmån sig tillagd. Det är äfven naturligt, att man icke kan kalla den fördel, som tillkommit egarne af Löfås och Dylta genom privilegiernas inlösning för personlig, ty om också egendomarne ombytt egare, så är det sannolikt, att denna privilegiernas inlösning inverkar på försäljningssumman. Jag får för min del yrka bifall till mom. a. af den föredragna punkten.

Herr Nordström: Herr Friherre af Ugglas har upplyst, att vid den uppgörelse, som för något år tillbaka träffades med egaren
Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 4 Band.

af Dylta svafvelbruk om afstående från de betydliga specialförmåner, som på en tid, då det ansågs af vigt att kunna vara försäkrad om inhemsk svafvel- och kruttillverkning efter behof blifvit detta verk förunnade, och den godtgörelse därför, som skulle verket tillkomma, äfven verkningen af den blifvande bergsverkstionden tagits i öfvervägande. Detsamma skall ock hafva egt rum vid enahanda uppgörelse med Löfås silfververk, och detta utgör ytterligare ett skäl, att icke låta dessa verk särskildt betala en, dessutom äfven ganska drygt föreslagen, *löseskilling* för tillgodonjutande af en skattefrihet, som nu är i fråga att genom allmän förordning tilldelas alla de ädlare, oprivilegierade verken, till hvilkas klass nämnda två verk sålunda numera öfvergått. Genom deras uppgörelsekontrakt med kronan har hela deras äldre ställning blifvit förändrad; hvad deras innehafvare nu ega och besitta är deras egendom, och för hvad de vid verken producera betala de skatt enligt gällande lag. Anses denna skatt af allmänna statsekonomiska skäl böra i allmänhet eftergifvas och upphävas, måste förmånen deraf, för rättsjemlikhetens skull, äfven komma dem till godo. Också torde väl detta ej af någon blifvit satt i fråga, om omförmälda uppgörelse med kronan skett för exempelvis etthundra år tillbaka; men tidsskilnaden gör dock här ingen skillnad i rätten. Lika litet som det är deras fel, att uppgörelsen ej kom till stånd förr, lika litet är det genom deras förskyllan, som upphäfvande af bergsverkstionden i allmänhet nu blifvit föreslaget. Man kan på goda skäl betvifla, huruvida de lagligen kunde åläggas, att betala den föreslagna löseskillingen och tvingas att i stället emottga skattefriheten. Den förra har intet gemensamt med uppgörelsekontrakten; den sednare har sin rot uti förutsättningen, att vore statsekonomiskt gagneligt att upphäfva bergsverkstionden. Men om detta vore gagneligt för de öfriga ädlare verken, så skulle beviljande af samma förmån åt ifrågavarande två verk *endast mot löseskilling* blifva ur dubbel synpunkt för dem tryckande. Jag hemställer fördenskull att, om ej hela betänkandet anses böra återremitteras, åtminstone punkterna *f* och *g*, som angå vilkoren för dessa två verks skattefrihet, må afslås och de två verken ställas utan vilkor i samma kategori, som de s. k. oprivilegierade ädlare verken.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Mom. b.

Grefve Mörner, Carl Göran: Af Kongl. Maj:ts nådiga proposition inhemtas, att egaren af Ätvidabergs kopparverk, hörd deröfver, huruvida han vore villig afstå från de privilegier och förmåner, som kopparverket egde, förklarar, att han "i händelse kopparverket kunde anses vara i besittning af någon särskild förmån, vore villig

fråntråda densamma, såvida en sådan uppoffring bidroge till att vinna befrielse från tionde å koppartillverkningen“. Med anledning häraf har Kongl. Maj:t föreslagit, att bergverkstionde skulle för Åtvidabergs kopparverk upphöra, derest dess egare inom 1873 års slut till kronan afstode kopparverkets del af allmanningen Gaddstigen. Härtill har Stats-Utskottet nu fogat ett tillägg om rättighet för egaren att, om han så önskade, efter uppskattning lösa till sig ifrågavarande allmanning. Jag kan icke finna något skäl, hvarför man skulle göra detta tillägg. Kollegierna hafva fullständigt utredt, att kopparverket allenast har nyttjanderätt till allmäningsdelen, och då tionden i medeltal utgjort 42,009 R:dr 15 öre, tyckes det mig, att, om kronan efterskänker nämnda årliga inkomst af öfver 42,000 R:dr, behöfver kronan icke ytterligare skänka bort Gaddstigen. Jag har i allmänhet icke stort förtroende till uppskattningar och de resultat som deraf åstadkommas, och då egaren till Åtvidaberg icke gjort något anspråk, på att få eganderätten till allmanningen sig tillerkänd, tror jag, att man bör bifalla Kongl. Maj:ts proposition, utan något tillägg, hvarpå jag nu ock anhåller om proposition. Punkten komme då att lyda: “För *Åtvidabergs kopparverk*, att dess egare inom 1873 års slut till kronan afstår kopparverkets del af allmanningen Gaddstigen.“

Herr Montgomery-Cederhielm: Jag medger, att Stats-Utskottet i afseende å denna punkt gjort ett förslag, hvartill det endast haft anledning af ett yttrande i denna Kammare vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition; men detta är icke ett enstaka fall, utan enligt hvad jag påminner mig har det ganska ofta inträffat, att Stats-Utskottet på grund endast af uttalanden vid remissen af en Kongl. propositionen afgifvit förslag till ändring eller tillägg i samma proposition. Frågan är också uppställd med tillräcklig varsamhet, då det heter, att egaren till Åtvidabergs kopparverk finge till fulla värdet lösa allmäningsdelen “derest Kongl. Maj:t, *efter det behörig utredning åstadkommits*, skulle finna skäl sådant bifalla“. Då egaren till Åtvidaberg finge till *fulla värdet* lösa denna allmäningsdel, innehållande 400 tunnland 7,9 kappland, kan jag icke finna, att Utskottet ifrågasatt någon “skänk“, och då jag tror, att punkten är uppställd med iakttagande af all möjlig varsamhet, anhåller jag, att densamma måtte af Kammaren bifallas.

Herr Statsrådet Wærn: Jag är förekommen af den siste värde talaren och vill endast förklara, att, såvidt på mig kan ankomma, den ifrågavarande allmäningsdelen icke skall blifva bortskänkt, utan att behörigen skall tillses, att kronan för densamma erhåller fulla värdet. För staten tror jag icke, att det är förmånligt behålla denna park, som utgör endast omkring 400 tunnland, och om något tvifvel skulle uppstå, huruvida staten genom ifrågasatta försäljning erhöle det belopp, som skäligen borde anses utgöra parkens fulla värde, kan jag icke antaga annat, än att Kongl. Maj:t ånyo skulle framlägga saken för Riksdagen.

Friherre Sprengtporten: Det synes mig, som om Kongl. Maj:t

i allmänhet i sin proposition gått tillräckligt långt i fråga om eftergifterna, och då, såvidt jag har mig bekant, undersökning icke egt rum, huruvida icke den ifrågavarande allmanningen kunde lämpligen bibehållas såsom kronopark, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Grefve Mörner: Det rätta värdet å ifrågavarande kronopark, i händelse, den icke behöfves för kronans räkning, hvilket jag icke är i tillfälle att bedöma, lärer väl utrönas genom densamma försäljning. Jag har all aktning för värderingsmän och deras sätt att gå till väga; men jag har understundom varit i tillfälle att iakttaga, att egendom, som afyttrats enligt det pris, som efter värdering åsatts, sedermera af den nye egaren försålts till högre pris med icke ringa vinst. Om den ifrågavarande parken icke behöfdes för kronans räkning, lärer väl Kongl. Maj:t göra framställning om dess försäljning på auktion, dervid åtskilliga spekulanter kunna uppträda, och icke, såsom här skulle blifva fallet, blott en enda. Detta torde vara förmånligast, och då egaren till Åtvidaberg, såsom jag förut nämnt, förklarar sig åtnöjas med de vilkor, som omförmälas i Kongl. Maj:ts proposition, kan jag icke finna skäl att deri göra ändring.

Friherre af Ugglas: För min del tror jag, att Kammaren mycket väl kan bifalla hvad Stats-Utskottet föreslagit. Den till kopparverket upplåtna del af allmanningen Gaddstigen utgöres af endast omkring 400 tunnland och densamma är belägen så långt ifrån annan kronan tillhörig skog, att den icke kan i sammanhang med någon sådan bevakas och skötas. Under förutsättning, hvilket ock är det vilkor Utskottet uppställt, att fulla värdet erhålles, vore det, enligt min tanke, förmånligast för staten att blifva af med den, och på grund deraf anhåller jag om bifall till det förslag, Stats-Utskottet uppställt med anledning af det erbjudande, som gjordes vid remissen.

Friherre Adelsvärd: Jag vill endast nämna, att det för egaren af Åtvidabergs kopparverk är likgiltigt, hvilketdera beslut, som kommer att fattas, och att han i allt fall skall ställa sig detsamma till efterrättelse.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet och dels att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts nådiga proposition i motsvarande del; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Kongl. Maj:ts proposition i motsvarande del, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det att proposition på bifall till momentet förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran, begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller mom. b i andra punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 83, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren det ifrågavarande momentet och bifaller Kongl. Maj:ts nådiga proposition i motsvarande del“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja -- 43.

Nej -- 31.

Mom. c.

Grefve Mörner, Carl Göran: Vid denna punkt tillåter jag mig anmärka, att såvidt jag kan räkna, Stats-Utskottet räknat miste. Det säges, att hälften af skilnaden mellan 7,331 R:dr 25 öre och 84 R:dr 08 öre skulle utgöra 3,673 R:dr 58 öre. Icke annat än jag kan finna, utgör hälften af skilnaden mellan förstnämnda två summor 3,623 R:dr 58 öre, eller 50 R:dr mindre än Stats-Utskottet beräknat. Kanske Stats-Utskottets ledamöter behagade upplysa om den arithmetik, de följt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gjordes proposition på bifall till momentet och då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Grefve Mörner: Jag får anmäla min reservation, ty för min del kan jag icke gå in på, att hälften af skilnaden mellan 7,331 R:dr 25 öre och 84 R:dr 8 öre skulle utgöra 3,673 R:dr 58 öre. I arithmetikens intresse anhåller jag, att skilnaden må få fortfarande utgöra 3,623 R:dr 58 öre.

Mom. d.

Grefve Mörner, Carl Göran: Med afseende å Atvidabergs kopparverk, upplyser Kongl. Maj:ts proposition, att en viss koppargrufva eller Malmviks grufva blifvit af kronan till intressenterna försäld. Så är icke händelsen med Fahlugruftva, utan den enda inkomst, staten haft af denna dyrbara grufva, till följd af densammas upplåtande åt enskilde, har bestått i den tionde, som derifrån till staten utgjorts. Denna har vid olika tider utgått med olika belopp och har under en period utgjort hvar åttonde skeppund, sedan hvar tionde. Vid den sednaste öfverenskommelsen bestämdes, att kronans

inkomst af denna grufva skulle blifva hvarvt tretionde skeppund. Detta är den valuta, nuvarande innehafvare af Fahlu grufva lemnat till statsverket. Då staten dermed åtnöjts, vill det synas mig, att det vore skäl, att i afseende å denna grufva tillämpa samma regel, som Kongl. Maj:t äfvensom Stats-Utskottet följt i afseende å åtminstone två af de ädlare grufvorna, nemligen Löfås silfververk samt Dylta svafvel-, vitriol- och rödfärgsverk, då man utgått från den synpunkt, att den afrad, som af dessa verk, enligt en viss medelberäkning, erlagts, skulle kapitaliseras efter en räntefot af fem för hundra och det sålunda funna kapitalet utgöra löseskilling. Då nu, enligt den för de andra verken följda medelberäkning, tionden för Fahlu grufva i medeltal utgjort 24,794 R:dr 91 öre om året, skulle löseskillingen efter en räntefot af fem procent utgöra 495,898 R:dr 20 öre. Det är den årliga räntan på detta kapital, som nu skulle efterskänkas till Fahlu bergslag. Detta är visserligen konsekvent med det förfarande, som iaktogs i afseende å kvarnräntorna; men presenten synes mig ändock vara väl stor. Jag tror emellertid, att en kapitalisering efter fem procent, såsom Utskottet föreslagit med afseende å de två andra verken, måhända blefve något betungande, särdeles då här såsom vilkor är föreslaget, att bergslagen skulle afsäga sig alla anspråk, att genom allmogen i Stora Schedvi med flera socknar få kopparforsling emellan Fahlu och Avesta ombesörjd, anspråk, som, enligt hvad handlingarne utmärka, fått kvarstå, oakadt Riksdagens beslut vid sista öfverenskommelsen med Fahlu bergslag uttryckligen innehöll, att alla förmåner och privilegier skulle försvinna. I förbigående vill jag dock erinra, att denna förmån icke i och för sig torde vara af synnerligt värde, sedan Fahlu bergslag sålt bort Avesta och koppartillverkningen der blifvit nedlagd, enär det väl icke är att antaga, att Stora Schedvi socken anbefalles förså koppar pro exercitio. Jag vill emellertid, som sagdt, icke påfordra, att afraden skall kapitaliseras efter fem procent, ej ens efter sex eller sju procent, utan jag vill vara så frikostig, att föreslå beräkning efter åtta procent, och då får man ett kapital af 308,800 R:dr.

Jag anhåller hos Herr Grefven och Talmannen om proposition derå, att punkten *d* måste erhålla följande förändrade lydelse: "För *Stora Kopparbergs bergslags verk*, att alla anspråk, att genom allmogen i Stora Schedvi med flera socknar få kopparforsling emellan Fahlu och Avesta ombesörjd, förfalla, samt att bergslagen före 1873 års slut till Riksgälds-kontoret inbetalar löseskilling för den af verket utgående afrad med 308,800 R:dr.

Då Kongl. Maj:t föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt ett dylikt, fastän strängare, förfarande med afseende å andra verk, föreställer jag mig, att mitt yrkande icke skall möta motstånd från Stats-Utskottet, utan att Stats-Utskottets underlåtenhet, att i sitt betänkande inrymma bestämmelse om löseskilling, äfven för Fahlu grufva, härrört endast af förbiseende.

Herr Montgomery-Cederhielm: Jag medgifver, att Grefve Mörner hade rätt i den anmärkning, han för en stund sedan fram-

stälde i afseende å punkten c, och att Stats-Utskottet misstagit sig, då det uppgirvit deri omförmälda ersättningssumma till 3,673 R:dr 58 öre i stället för 3,623 R:dr 58 öre.

Beträffande nu förevarande punkt får jag åberopa den utredning, som af Kollegierna åstadkommits. Det såges deri till en början, att "Stora Kopparbergs bergslag är, sedan det emellan Kammar- och Bergskollegierna å ena sidan samt bergslaget å andra sidan den 18 Januari 1856 afslutade kontrakt om bergslagens rättigheter och skyldigheter gent emot kronan från och med samma års början trätt i verkställighet, numera icke i besittning af några förmåner, som med afseende å förevarande fråga lära kunna blifva föremål för aflösning". Härefter omnämnes, att det visserligen kunde sättas i fråga, om icke den bergsfråsejord, som förut hört under bergslaget, borde åsättas ränta och kronotionde. men i anseende dertill, att denna jord numera icke eges ensamt af bergslaget, att den från äldre tider undergått styckning, samt att det skulle möta ytterligt stora svårigheter och medföra en, i förhållande till hvad dermed kunde vinnas, öfverdrifven kostnad att bestämma utlagorna i nämnda hänseenden, hafva Kollegierna afstyrkt vidtagande af åtgärder härutinnan.

I afseende å Avesta under bergslaget hörande kopparbruk innehar emellertid bergslaget den förmån, att kunna af allmogen i Stora Schedvi med flera socknar påfordra att emot viss pris få kopparforslingen mellan Fahlun och Avesta ombesörjd. Bergslaget har förklarar sig villigt att afstå från denna förmån, och då det icke kunnat utrönas, att bergslaget innehade några särskilda förmåner i öfrigt, kunde anspråken från statens sida icke sträckas längre, än att nämnda rättigheter till kopparforsling skulle upphöra. Derest ytterligare efterforskning skulle anställas med afseende å de förmåner, som kunna tillkomma Fahlun bergslag, skulle denna sträcka sig så långt och medtaga en sådan tid, att det torde få anses ytterst tvivelaktigt, huruvida något dermed skulle kunna vinnas. För min del tillstyrker jag derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Nisser: Jag kan icke neka, att den näst siste talaren i hufvudsaken icke hade orätt, ty bergslaget borde först ställas lika med åtskilliga andra och verkligen erlægga löseskilling. Antagligen af glömska, har man vid upprättandet af kontraktet 1856 icke afskaffat kopparforslingen, och denna glömska kan vara förlåtlig, då nämnde onus icke utgjorts på mera än 100 år. Men att nu bergslaget, till följd af denna glömska, skulle undgå att erlægga löseskilling, är för bergslaget så favorabelt, att andra verk icke skulle kunnat önska annat, än att jemväl de haft någon obetydlig förmån att afstå i utbyte mot löseskillingen. Löfås silfververk till exempel var förr berättigadt att uppbära så kallad vindhästmedel med cirka 20 R:dr, och om verket haft qvar nämnda lilla förmån, skulle det, på samma grund som nu Fahlun bergslag, undgått aflösning.

Med afseende å koppardens belopp får jag nämna, att tid efter annan, den utgått dels med hvart 4:de skeppund, sedan med hvart 8:de, och så med hvart tionde, tills öfverenskommelsen träffades 1856, hvarefter den utgått med endast hvart tretionde skeppund.

Uppgiften att Avesta skulle vara såldt, är icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Avesta är nemligen icke ännu förtryckt och jag hoppas att det icke måtte blifva såldt.

För min del anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner: Då det måhända vore för mycket begärdt, att Kammarerna utan vidare skulle bifalla mitt förslag, återtager jag mitt förra yrkande och anhåller i stället om återremiss.

Herr Statsrådet Wærn: För min del tror jag icke, att kronan har eganderätt till Fahlugruva, och den, som i sådant hänseende ville anställa efterforskningar, finge leta bland handlingar från djupaste medeltiden, utan att någon utsigt ändock torde finnas att han skulle nå sitt mål. I allt fall, huru det än må förhålla sig med eganderätten, måste man väl erkänna, att den framkastade löseskillingen 308,800 R:dr blifvit under tidernas lopp mera än till fullo amorterad, då skatten utgått först med hvart 8:de och sedan med hvart 10:de skeppund, ända tills den för halftannat tiotal år sedan bestämdes till hvart tretionde skeppund.

Med anledning om talet af de särskilda förmånerna, ber jag att få hänvisa till det kontrakt, som 1856 ingicks mellan kronan å ena, och bergslaget, å andra sidan. Frågan rördes sig då uteslutande derkring att bergslaget mot åtnjutande af nedsättning i skatten skulle afstå från sina privilegier, och någon ersättning i penningar eller på annat dylikt sätt lemnades ingalunda. I 1:sta punkten säges, att alla särskilda privilegier och förmåner, såväl med afseende å uteslutande rätt till koluppköp inom vissa distrikt, som ock i afseende på timmer- och virkeshandel inom bergslagets "frihet" med tillhörande socknar skulle upphöra. 2:dra punkten handlar om upphäfvande af åliggandet för de skattskyldige i Stora Kopparbergs län att in natura till bergslaget leverera hemmansränte- och mantals- eller kvarntullskolen. Enligt 4:de punkten skulle det årliga bidraget till presterskapets aflöning, den så kallade "Probstekopparen", ensamt drabba bergslaget. 6:te punkten innehåller att bergslaget skulle afsäga sig alla de tjänstbarheter, som af bergsfrälsejorden dittills bort till Stora Kopparberget utgöras, samt de rättigheter beträffande skogarnes disposition eller i öfrigt som bergslaget kunde ega i afseende på bergsfrälsejorden. I 8:de punkten stadgas, att någon särskild rättighet för Stora Kopparbergs bergslag till afräds- eller tiondefrihet för sådan koppartillverkning, som kunde åstadkommas af malmer från nyare grufvor utom Stora Kopparberget, äfvensom af slaggsmlätning, icke skulle gälla, utan de allmänna bestämmelserna om afrad för bergverk lända till efterrättelse. 9:de punkten bestämmer, att i afseende å anläggning af nya koltärande verk inom den Stora Kopparberget närmast omgivande ort skulle iakttagas hvad allmänna stadgandena rörande dylika verk innehöle. Vidare stadgar 10:de punkten, att det förut bestämda lösningspriset för kronans räntekol från vissa socknar icke längre skulle gälla; hvaremot i 11:te punkten statsverket tillförbinder sig att erlägga full garlön för den koppar, som för kronans räkning garas. Man kan icke läsa en enda punkt, utan att finna, att

med öfverenskommelsen åsyftades att bergslaget skulle ställas i paritet med öfriga kopparverk.

Bergslaget eger också numera icke något privilegium, med undantag af det i Kongl. Maj:ts proposition nämnda, att genom allmogen i Stora Schedvi med flera socknar få kopparforsling mellan Falun och Avesta ombesörjd, hvarå dock bergslaget förklarar sig alls icke hafva några anspråk. Detta privilegium, som tillkommit sålunda, att allmogen åtagit sig detta onus på uppmaning af en landshöfding, hvarefter den förmenta skyldigheten dertill fått kvarstå och vunnit häfd, har icke på många år blifvit begagnadt, men då nu ett tillfälle erbjuder sig att formligen konstituera dess upphäfvande, anser jag, att Kongl. Maj:t egt allt skäl att förorda dess borttagande.

Grefve Mörner: De afgifter, kopparverket erlagt, och hvilka vid olika tider utgått med olika belopp, hafva icke ensamt varit produktionskatt, utan jemväl ersättning för alla de särskilda förmåner, hvaraf bergslaget varit i besittning. Så till exempel hade bergslaget uteslutande rätt, att köpa kol, timmer och virke, så att de kringliggande socknarne, som hörde till, koldistriktet, icke fingo till någon annan afyttra en enda stock, eller en enda läst kol. Det var för att befria allmogen från dessa servituter, som Rikets Ständer, på Kongl. Maj:ts framställning, vid 1855 års riksdag beslöto, att koppartionden skulle minskas från hvart tionde till hvart tretionde skeppund. Bergslaget har härför ingått och i och med detsamma åtagit sig att i tionde erlagga hvart tretionde skeppund af tillverkningen. Om nu denna tionde efterskänktes, hade ju bergslaget fått i present det kapital, hvaraf ränta utgått med 24,794 R:dr 91 öre. Mig synes, att de, som eljest påyrka, att alla andra skatter, som äro lagda på tillverkning och icke på inkomst, kola aflösas, borde icke glömma bort, att just här en aflösning torde vara på sin plats.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller momentet d) i 2:dra punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 83, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas det ifrågavarande momentet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—51.
Nej—16.

Mom. e.

Bifölls.

Mom. f.

Friherre af Ugglas: Af det kontrakt, som jag håller i min hand, och hvilket upprättades mellan vederbörande myndigheter och Löfås silfver- och kopparverk den 16 Mars 1846, framgår alldeles otvetydbart, att Löfås, mot erhållande af en summa af 15,000 R:dr Banko eller 22,500 R:dr R:mt, fått afstå de särskilda förmåner, som Löfås hittills åtnjutit, och i och med detsamma, som detta kontrakt blef undertecknad, har också Löfås upphört att vara ett privilegieradt verk och blifvit lika med alla andra opriviligierade sådana. Är denna utgångspunkt riktig, kan det väl icke vara rätt att, i afseende å detta opriviligierade verk, stipulera andra vilkor. än för de andra icke privilegierade bergverk, i afseende å hvilka Kammarren uttalat såsom sin mening, att de skola utan vidare blifva qvitt den afrad, de hittills utgifvit till kronan. Att då fordra, att Löfås skall kapitalisera sin afrad efter en räntefot af 5 på hundralet, är i högsta grad obilligt; eller kan det väl vara billigt, att till exempel Åtvidaberg blifver befriadt från sin stora afrad mot afstående endast af, den ringa summan af 300 R:dr om året, under det detta verk skulle nödgas erlagga ett kapital, hvars ränta motsvarar den afrad detsamma hittills utgifvit till kronan. Då Riksdagen borttog tackjernstionden inom de icke privilegierade bergslagerna, stipulerades icke såsom vilkor, att densamma skulle kapitaliseras och fortfarande utgå. Jag erkänner villigt, att det icke kan vara stor fara, att bifalla detta Utskottets förslag, emedan mot bergverksegarnes bestridande detta icke kan komma att tillämpas, då det måste stå dem fritt att antaga detsamma eller icke; men det synes mig icke fullt riktigt att framställa ett vilkor, som man är öfvertygad vara oriktigt och icke kan af vederbörande antagas. På grund häraf får jag anhålla om afslag.

Herr Montgomery-Cederhielm: Härvid är att märka, om man jemför Löfås och Dylta med de öfrige Tunaberg, Åtvidaberg, Riddarehyttan med flere, att staten till Löfås och Dylta, genom en särskild öfverenskommelse, betalt en ganska stor summa, till Löfås, 22,500 R:dr, och till Dylta 88,587 R:dr 80 öre; men vid de andra verken har aldrig någon sådan öfverenskommelse kommit i fråga, och till dem har icke någon ersättning utgått. Då torde det kunnat sättas i fråga, huruvida icke, i sammanhang med betalningen af den öfverenskomna summan för privilegiernas uppläfvande, staten kunde hafva rätt att fordra den afrad, som enligt lag skulle utgå, och det är för denna afrad som lösepenningen nu är ifrågasatt att erläggas.

Jag har endast velat framställa denna åsigt och tror, att den icke saknar skäl för sig.

Herr Casparsson: Då man genomläser kollegiernas utlåtande, framgår tydligt, att de ansett dessa 22,500 R:dr, hvaraf Löfås kommit i åtnjutande, utgöra surrogat för de förmåner, verket förut innehafvt. Kollegierna yttra nämligen: "då godtgörelsen blifvit bestämd under förutsättning att statsverket allt framgent skulle komma i åtnjutande af tionde å tillverkningen, hvaraf följde, att, derest frihet från tionde vid förmånernas inlösande i beräkningen ingått, berörda godtgörelse skulle blifva så mycket mindre än den under det motsatta förhållandet mellan staten och bruksinnehafvaren aftalade, som den från verket utgående tionde, kapitaliserad efter lämplig beräkningsgrund, skulle utgöra; så hade kollegierna ansett sig i afseende på:

Dylta scafvel-, vitriol- och rödfärgsbruk samt Löfås silfver- och kopparverk, för inlösen af hvilkas förlänningar staten fått vidkännas ganska betydliga upppoffringar, icke kunna förorda någon eftergift härutinnan.

Den jemförelse, som en talare på östgötabanken anställde mellan förevarande verk och Åtvidaberg, synes mig halta; ty Åtvidaberg har för de förmåner det åtnjutit, lemnat staten mer än full ersättning, hvilket icke varit förhållandet med Löfås och Dylta, och deri ligger en väsendtlig skiinad, såsom också Kollegierna påpekat. Huruvida den uppfattningen eger juridisk giltighet, att de penningesummor, som Löfås och Dylta åtnjutit, kunna anses såsom surrogat för de förmåner som de förut innehafvt, tors jag icke bedöma; den frågan ligger utom min och, som jag tror, utom Stats-Utskottets befogenhet att åtgöra; men jag kan icke föreställa mig annat, än att kollegierna, efterensamvetsgrannundersökning af kontraktsbestämmelserna, kommit till detta resultat och att Kongl. Maj:t likaledes egnat äfven frågans juridiska del en noggrann pröfning. Då båda kommit till samma resultat, är det med lugnt samvete, jag för min del biträdt denna uppfattning, hvilken synes mig ganska enkel och lättfattlig. Utan att våga inblanda mig i den juridiska tvistefråga som här blifvit framställd, anser jag derföre, att Stats-Utskottet varit fullt befogadt att på grund af den utredning, som blifvit gjord, tillstyrka denna punkt, till hvilken jag får anhålla om bifall.

Grefve Mörner, Carl Göran: I öfverensstämmelse med de åsikter, som jag uttalade, då fråga var om Stora Kopparberget, kan jag icke annat än äfven här yrka bifall till Stats-Utskottets förslag. Det vill synas mig, att Herr Casparsson ganska klart och tydligt utredt denna angelägenhet. Hade den tionde, som staten uppburit af Löfås varit så stor, att man med densamma kunnat gjort en likvid, sådan som skedde med Fahlus bergslag, kan jag icke föreställa mig, att staten kommit att betala någonting till detta Löfås för inlösande af dess privilegier; men just derföre, att den inkomst, staten haft af ifrågavarande verk, varit så ringa, att de fördelar, som verket åtnjutit, icke deremot kunde gå i qvittning, måste staten, för att befria orten från dess prestationer till verket, släppa till ett kontant

tillskott. Hade det vid denna tid varit afgjort, att bergverkstionden skulle försvinna, hade den utgjort en tillgång att vid qvittning taga i beräkning; men då så icke var förhållandet, fick staten taga ersättningen ur sin egen kassa. Att det nu skulle vara obilligt att, då fråga är om efterskänkande af denna tionde, fordra något åter af hvad man betalt, kan jag för min del icke finna. Jag hemtar till denna åsigt ett ytterligare stöd i den omständighet, att äfven nu har ifrågavarande verk blifvit behandladt billigare än ett annat, i afseende å hvilket Kammaren redan godkänt Utskottets förslag. Man har nemligen, i afseende på Riddarehyttan, räknat ut hvad skilnaden skulle göra emellan *uppskattningsvärdet* å de hemman, som bildats af ett par under kopparverket till skatte sålda allmänningar, och den för samma allmänningar erlagda *skatteköpeskilling*, och stipulerat att verket skulle erlägga denna skilnad. Nu visar sig angående Löfås, att detta verk fått, mot endast skatteköpeskilling, lösa till sig ett rekognitionshemman; men här har hvarken Kongl. Maj:t eller Stats-Utskottet gjort någon sådan uträkning, hvarföre denna fördel alltid kommer att kvarstå såsom ett plus för egaren till Löfås. Jag tror således, att hur man än vänder denna fråga, man har svårt att komma ifrån, att det förslag, som Kongl. Maj:t framställt och Stats-Utskottet gillat, är med billighet öfverensstämmande och jag får, för min del, anhålla om bifall till detsamma.

Herr Statsrådet Warn: Att skiljaktiga meningar kunna uppstå rörande befogenheten af att ålägga egarne till Löfås och Dylta den föreslagna löseskillingens utgörande, visar den öfverläggning, som nu egt rum. Lika med Kongl. Maj:t, har emellertid Utskottet gillat det resonnement, från hvilket Kollegierna utgått, och ansett de föreslagna penningebeloppen vara ett substitut för de förmåner, dessa verk genom ganska betydande uppoffringar från statens sida tillförene erhållit. Det må väl icke kunna förnekas, att ju icke Staten intager en väsendtligen olika ställning till de verk af ifrågavarande beskaffenhet, hvilka likasom dessa tillskyndats förmåner genom privilegier, vare sig dessa bestå i vissa naturaförmåner eller blifvit omsatta i penningar, att, säger jag, staten intager en olika ställning till dem än till sådana verk, som aldrig erhållit några privilegier, utan endast pålagts en tunga, utan några motsvarande fördelar. I förra fallet kan jag ej finna annat än fullt billigt, att staten fordrar en godtgörelse för de uppoffringar den gjort eller, såsom i förevarande hänseende föreslagits, gör till vilkor för tiondens upphörande, att löseskillingen för af verken utgående afrad återbäres. Med afseende härå ega onekligen för Löfås och Dylta andra förhållanden rum, än som är fallet med de öfriga i detta betänkande omhandlade verk, och det torde väl då vara nödvändigt, att dessa särskilda förhållanden tagas i betraktande, vid afgörandet af frågan om deras befrielse från tiondens utgörande och böra desamma, enligt mitt förmenande, föranleda till att göra denna befrielse endast *vilkorlig*. Om emellertid verkens egare anse det föreslagna vilkoret för mer än skäligt betungande, hafva de ju sin fulla rätt att vägra ingå på det gjorda anbudet, som endast innefattar för dem en rättighet att, om de så skulle önska, komma i å-

njutande af befrielse från tionden. De kunna derefter hos Kongl. Maj:t göra motförslag, och vid dessas pröfning kommer då en ny utredning särskildt för dessa verk att ega rum, på det att dem må vederfaras full rättvisa. Härigenom förloras i verkligheten ingen tid, ty äfven om Riksdagen skulle, i strid med Kongl. Maj:ts på Kollegiernas utredning grundade förslag, besluta att utan vilkor frikalla dessa verk från all tiondes utgörande, kan Kongl. Maj:t icke ingå på ett sådant beslut, utan att derförinnan ytterligare utredningar och undersökningar ske. Och af denna anledning skulle ett afslag af den här gjorda framställningen endast försvåra lösningen af denna, redan nu betydligt invecklade fråga, och ett undanskjutande af densamma till framtiden skulle vara särskildt otjenligt, just i följd af det rörliga värde, som de ifrågavarande penningebeloppen representera. Det kan nemligen icke nekas att just häruti en skillnad förefinnes mellan de verk, som fortfarande äro i åtnjutande af bekomna naturaförmåner, såsom t. ex. skogsallmänningar, och de verk, som i stället för sådana eller andra dylika förmåner, t. ex. dagsverken, erhållit penningssummor. Under det att de förra, till följd af om dem gjorda stadganden, vid försäljningar eller byten ovilkorligen åtfölja det verk, till hvilket de blifvit anslagna, blifva deremot de sednare vid dylika ombyten af egare i regeln skiljda från verket. Det är detta, som redan händt vid Löfås, och gifvit dess egare anledning säga att han aldrig erhållit några privilegier eller förmåner. Löfås står i detta fall i en olika ställning mot Dylta derutinnan, att, då det sednare, förutom en penningssumma, äfven tillerkänts skatterätt till en skog, så har åter det förra eller Löfås endast erhållit en kontant löseskilling, som dessutom vid sedermera skedd försäljning af verket icke öfvergått från de dåvarande till de nuvarande egarne, utan kommit i annans hand.

Det främsta skäl, som föranleder mig att yrka antagandet af Utskottets förslag, är att jag deri ser enda möjligheten att undvika ett ytterligare invecklande af frågan. Skulle egarne till de ifrågavarande verken ej anse sig vinna något dermed, — hvarom åsigterna kunna vara delade — så antaga de ej anbudet; ingen skada har derigenom skett dem, men öfriga verk och inrättningar kunna nu genast vinna den frihet, som är af rättvisan påkallad och Kongl. Maj:ts proposition derföre syftar att åvägabringa. Vida bättre torde det derföre vara, att Kammaren, om den anser frågan i denna särskilda del outredd, eller att egarne ej böra drabbas af den föreslagna afgiftens utgörande, bifaller Utskottets hemställan, än att densamma nu beslutar antingen en återremiss eller en definitiv förändring i förslaget; sådant skulle utan tvifvel, om Andra Kammaren bifölle betänkandet, i synnerhet då Riksdagen är så nära sitt slut som nu är fallet, ej leda till något praktiskt resultat, utan endast bidraga till att göra frågan för framtiden ännu svårlöstare.

Herr Nordström: Den ädle Grefven, som näst före den siste talaren hade ordet, slutade sin deduktion med den förklaring, att det skulle *vara billigt*, att Löfås och Dylta skulle underkastas den utgift, som Utskottet föreslagit. Jag håller den ädle Grefven räkning för

den fina rättskänsla, som hindrar honom från att säga, att sådant *vore rättvist*. Men *rättvisa* är dock det första vi måste eftersträfvat, *billighet* är något som kommer sedan, och hvars begrepp ofta kan vara svårt nog att bestämdt angifva. Om två personer uppgöra ett kontrakt, hvarigenom den ene afstår från vissa förmåner, mot viss en gång för alla bestämd ersättning, och detta kontrakt är i alla afseenden formfulländadt; så frågar jag den ädle Grefven, huruvida han med sin skarpa juridiska blick skulle kunna erkänna såsom berättigadt, att den ena parten kom efteråt och sade: jag glömde att fordra ersättning för det och det, eller ock, jag tog ej i beräkning den eller den förmånen, derföre skola vi förändra vår öfverenskommelse. Skulle en sådan rubbning i en behörigen upprättad öfverenskommelse vara tillåten, vore allt hvad kontrakt heter upphäfdt. Det kan vara möjligt, att några omständigheter finnas, som berättiga kronan till ifrågavarande anspråk och det må bli föremål för framtida uppgörelse, men att nu fordra, att dessa verk, derföre att de på andra grunder erhållit en förmån, skola återbära så och så mycket af det, som dem beviljats, för att få åtnjuta den frihet, som Riksdagen utan vilkor beviljat andra bergverk i landet, synes mig ej öfverensstämma med den rättvisa, som Kammaren i alla sina beslut bör iakttaga.

För min del anhåller jag om afslag på den föredragna punkten.

Herr Thyselius: Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att åtnjutandet af det tionde, som för närvarande skall af Löfås silfververk erläggas, är en Kronans ovilkorliga rätt likaväl som uppbörden af tionde från andra verk. Riksdagen har nu i skrifvelse till Kongl. Maj:t förklaradt, att den ej ansåge dylika produktionsskatter vidare böra utgå, utan att desamma borde upphöra för tillverkningar af mineralrikets alster, likväl endast för så vidt dessa tillverkningar icke voro i besittning af särskilda förmåner. För Löfås hafva dock emellertid åtskilliga sådana förmåner beviljats, de hafva bestått ej allenast i vissa tjänstbarheter, hvilka jag ej vill besvära Kammaren med att uppräknat. utan ock i rättighet att lösa allmänningar till skatte. Dessa särskilda förmåner qvarstå väl ej nu, men de hafva af Staten blifvit ersatta med ett belopp af 22,500 R:dr. Kan nu den förbindelse, som Staten må anses ega till andra verk, som ej erhållit några sådana förmåner, att nemligen helt och hållet befria dem från erläggande af tionde, kan denna förbindelse vid sådant förhållande skäligen anses böra vara i lika hög grad gällande med afseende å Löfås silfververk. För min del kan jag ej finna detta. Jag anser det, som här blifvit föreslaget, vara allt som af staten skäligen kan fordras, och skulle egarne af detta verk ej anse med sin fördel förenligt att derpå ingå, hafva de naturligtvis sin fulla frihet att ej antaga det gjorda anbudet. Jag kan, för min del, således ej se, att någon orättvisa genom det här framställda förslagets antagande kan tillfogas Löfås, hvadan jag yrkar bifall till Utskottets framställning.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till

det förevarande momentet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Mom. g.

Friherre af Ugglas: Jag ämnar ej framställa något yrkande, då Kammaren, genom ett bifall till den förra punkten, visat sig ej dela min uppfattning i dessa frågor, men jag anhåller att få till protokollet antecknad, att jag äfven i afseende å Dylta anser Utskottets förslag icke vara billigt. Och särskildt hvad detta verk angår, ber jag att få fästa uppmärksamheten på att i sammanhang med den reglering, som år 1869 verkställdes för aflösning af detsammas privilegier, bestämdes derjemte, att Dylta skulle erlägga sitt trettionde på vanligt sätt i stället för att betala lösen efter det låga kronovärdiet.

Häri instämde Herr Nordström.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och momentet bifölls.

3:dje punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda memorial N:o 85, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret, angående de under innevarande riksdag på nämnda Kontor anvisade statsutgifter.

Friherre von Schwerin: Jag anhåller om ledighet från riksdagsgörömlen från nästkommande Söndag, under 14 dagars tid.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes ett af Grefve Mörner, Axel, ingifvet memorial af följande lydelse:

Vördsamt tillkännagifves att, i anseende till uppkomna hinder, måste jag afsäga mig uppdraget att såsom Revisor innevarande år deltaga i granskningen af statsverkets, Riksbankens och Riksgälds-Kontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att val af en Statsrevisor efter Grefve Mörner skulle anställas nästa Måndag den 13 denes; hvilket bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Fredagen den 10 Maj 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för sammanträdet å f. m.

Herr Abelin: Af tjenstegöromål nödgad lemna hufvudstaden, får jag vördsamt anhålla om fjorton dagars ledighet från riksdagsgörö-målen, räknadt från och med nästa Söndag.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 60, om ändring i lagens stadganden angående giftomannarätt;

N:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till författning angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting;

N:o 62, angående förändrad lydelse af 6 § i Kongl. förordningen om Landsting den 21 Mars 1862;

N:o 63,

N:o 63, angående nedsättning i antalet af nämndemän vid husesyner i allmänhet; samt

N:o 64, angående ändring i 2 kap. 13 § Kyrkolagen, och 2 kap. 3 § Rättegångsbalken.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda Betänkande N:o 38, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets Ut-låtande N:o 28, rörande väckt fråga om utarbetande af ny grufvestadga.

Friherre Nordenfalk: Då denna fråga förra gången förevar, tog jag mig friheten, med anledning af den korta tid den stått på dagordningen att förorda en viss försigtighet vid omdömet öfver densamma. Jag vågar äfven nu uttala samma åsigt. Då frågan återkom till Lag-Utskottet, sökte jag äfven der göra sagda mening gällande, men, efter att ej hafva kunnat vara närvarande vid justeringen af skrifvelseförslaget, finner jag, att den mening jag hyllade har fått sitt uttryck mera i en reservation som åtföljer Utskottets betänkande än i sjelfva betänkandet, och jag tillåter mig därför att fästa Kammarrens uppmärksamhet på den skrifvelse, som Grefve Sparre uti sin reservation föreslår.

Som man vid jemförelse mellan de båda skrifvelseförslagen finner, kunna trenne moment af frågan särskiljas; för det första innehåller såväl Utskottets som reservantens förslag en anhållan om att Kongl. Maj:t täcktes pröfva, huruvida inmutningsrätten i fråga om stenkol må kunna upphävas, hvartill reservanten alternativt lägger "eller så begränsas, att garantier uppställas emot missbruk deraf till men för jordbrukare eller jordegare." — Jag föreställer mig att den större omfattningen af reservantens förslag ej kan vara annat än till fördel för frågans lösning. Om man nemligen tager Utskottets förslag efter bokstafven, så anhåller Utskottet *endast* att, för den händelse Kongl. Maj:t finner det inmutningsrätten till stenkol kan borttagas, Kongl. Maj:t ville derföre vidtaga erforderliga åtgärder; reservanten deremot anhåller äfven att — om så ej vore fallet — Kongl. Maj:t ville vidtaga en sådan begränsning som kan finnas lämplig. Jag anser det vara bättre att båda dessa alternativ finnas. Hvad för det andra angår revisionen af grufvestadgan i öfrigt, har reservanten liksom Utskottet föreslagit att en sådan borde ega rum, men han har, såsom mig synes, dervid visat sig mera opartisk än Utskottet, då han nemligen yrkat, att revisionen borde ske med hänsyn både till jordbruket och bergsbruket. För öfrigt har Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t skulle meddela Riksdagen förslag i ämnet. Om nu vid pröfningen af grufvestadgan det skulle finnas lämpligt att vidtaga förändringar redan före nästkommande riksdag, så har Utskottets förslag derför möjligen lagt hinder i vägen. — Någon sådan inskränkning förekommer ej i reservantens förslag, som således äfven i detta afseende är bättre. — På dessa skäl vågar jag sålunda förorda *bifall till Grefve Sparres reservation*, hvars skrifvelseförslag huf-

Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 4 Band.

vudsakligen går i samma riktning som Utskottets, men är vidsträcktare än detta.

Grefve Hamilton, Henning: Jag skall nu ej söka skilja mellan Utskottets förslag och reservantens, utan har endast begärt ordet för att hemställa det de af Kammarens ledamöter, hvilka vilja bifalla Utskottets förslag, måtte göra det med uteslutande af orden "till granskning". Om grufvestadgan är en civillag, Riksdagen skall jemte Konungen deröfver besluta; är den åter en ekonomisk författning, kan Konungen ensam deröfver besluta, utan att Riksdagen blifver i tillfälle att dermed taga någon befattning. Vill Konungen i detta senare fall öfverlemnna åt Riksdagen att gemensamt med sig besluta, förfares dervid som med vanlig lag efter 87 § Regeringsformen, men någon särskild form för lagstiftning, hvarvid *granskning* af Konungens förslag tillkommer Riksdagen, känner grundlagen ej. — Jag anhåller derföre, att, om Utskottets förslag antages, det må ske med uteslutande af orden "till granskning".

Herr Ekman, Carl: Efter den behandling, som frågan om en revision af grufvestadgan förut har erhållit i denna Kammare, kan det icke vara förvånande, att Lag-Utskottet nu, efter återremissen af det förra betänkandet, inkommit till Riksdagen med ett sådant förslag som det föreliggande, ty, så vidt jag kan påminna mig, fanns det, åtminstone icke i denna Kammare, någon, som motsatte sig en revision af grufvestadgan. Hvad deremot angår den frågan, huruvida några af de mineralier, som för närvarande äro tillättna till inmutning, böra vid en revision uteslutas, hafva meningarne derom varit olika. När denna fråga nu föreligger under en ny form till Riksdagens behandling och då det är antagligt, att Riksdagen kommer att anhålla om en revision af grufvestadgan, tror jag det ligger vikt uppå, att man vid detta tillfälle uttalar en bestämd åsigt i afseende å nu gällande grufvestadga och de förändringar som kunna anses behöfliga, alldenstund jag tager för afgjordt att, om en granskning af den nu gällande grufvestadgan kommer att ega rum, afseende då äfven fästes vid den diskussion, som inom Kamrarna i denna fråga förts. Jag ber derför att få egna någon uppmärksamhet åt de motiver, Utskottet anfört i det föreliggande betänkandet.

Utskottet yttrar först bland skälen för en revision af den nu gällande grufvestadgan, att den icke innehåller erforderliga bestämmelser angående dispositionsrätten öfver de icke inmutningsbara berg- eller jordarter, som vid skärpning eller grufvedrift kunna anträffas. Jag medgifver visserligen att grufvestadgan i detta hänseende ej innehåller något, men deremot har erfarenheten eller praxis lemnat ett afgörande svar i denna del. Jag har mig t. ex. bekant, att vid åtskilliga tillfällen, när jernmalm inmutats, vid brytningen deraf jemväl kalksten påträffats, som efter gällande grufvestadga ej kan inmutas; det har dock aldrig satts i fråga annat än att den, som brutit jernmalm men ock derjemte påträffat kalksten, varit fullt berättigad att äfven deröfver disponera. Om en person, som bearbetar inmutad stenkolsfyndighet, derunder påträffar lera eller skiffer, synes

det mig att han äfven bör få tillgodogöra sig detta fynd. Han har visserligen ej gjort inmutningen för att åtkomma lera och skiffer, men leran och skiffern skulle sannolikt aldrig blifvit ur grufvan upptagna, om det icke arbetats för att åtkomma stenkolen. Vid sådant förhållande vore väl icke rätt att jordegaren skulle få tillgodogöra sig lera och skiffer, som upptages, åtminstone icke utan att deltaga i arbetskostnaden — men huru skulle den beräknas? Jag anser derföre, att allt, som vid bearbetandet af det som inmutningen gäller påträffas, bör tillkomma inmutaren såsom en ovilkorlig rättighet att fritt disponera öfver.

Vidare har blifvit sagdt, att ett års anstånd med begagnandet af inmutningsrätten vore alltför rymligt tilltaget. Den ene kan tycka så och den andre så, och skäl kunna anföras för båda meningarne, så att det kan vara svårt att skilja dem emellan och säga hvad som är rätt, men i ett land med sådana klimatiska förhållanden som Sverige, der man ofta under sex månader af året är förhindrad att verkställa skärpningsarbetet, tycker jag ej att den tid af ett år som lemnats inmutaren är allt för lång. Det skulle vara möjligt, att man kunde förkorta tiden med några månader, men om man nu också kunde, utan att förorsaka inmutaren alltför stora svårigheter, förkorta tiden med tre månader, så synes det mig, att skilnaden mellan 9 månader och ett år, som är den nu bestämda tiden, verkligen är af bra obetydlig vikt.

Man har vidare anmärkt, att inmutaren kunde genom en alltför ringa kostnad bevara sin inmutarerätt, och härui instämmer jag med Utskottet. Jag anser, att det verkligen är en alltför lindrig bestämmelse, som nu gällande grufvestadga i detta afseende innehåller, men ej blott för inmutaren, utan äfven för den jordegare, som deraf begagnar sig för att utesluta inmutare från att tillgodogöra sig malmfyndigheter, och skulle jag för min del helst önska att vid en blifvande revision af grufvestadgan, det måtte blifva bestämdt, att endast sådant arbete, som kan kallas ett *verkligt* grufarbete, tillförsäkras inmutaren om inmutningens fortfarande besittning. Af hvad jag nu sagdt följer äfven, att jag helt och hållet instämmer med Utskottet i hvad det yttrar om missbruket i afseende på det s. k. hviloståndet, hvarigenom arbetet kan få hvila snart sagdt huru länge som helst.

Vidare anför Utskottet såsom ett bland de skäl, som tala för en revision, att den som förvärfvat sig inmutarerätt ej derom behöfver underrätta jordegaren förr än när skärpningsarbetet skall företagas; detta är ett skäl, hvaruti jag deremot ej kan instämma, ty det är stadgadt, att inmutare skall låta kungöra från predikstolen att han erhållit mutsedel, och jag kan icke finna någon anledning, hvarför han skulle behöfva personligen underrätta jordegaren om inmutningen förr än det är meningen att sätta arbetet i gång.

Utskottet anför äfven, att "ehuru största och bästa delen af ett hemmans egor kunde genom inmutningar fränhändas jordegaren, författningen likväl icke stadgade någon skyldighet för grufegare att i förhållande dertill deltaga i hemmans ränta och öfriga onera"; detta är mycket sannt, nu gällande grufvestadga innehåller verkligen ej något derom, men den innehåller dock, att, om inmutaren vill be-

gagna sig af sin inmutningsrätt, och jordegaren så fordrar, måste han ställa säkerhet för all den ersättning som bör tillkomma jordegaren. Grufvestadgan innehåller äfven, att han skall, på sätt expropriationslagen bestämmer, lösa all den mark, som för den inmutade fyndighetens bearbetande erfordras. Jag tror således för min del, att inmutaren verkligen är skyldig att ersätta jordegaren fullt upp för ej blott den jord, som tages i anspråk för skärpningsarbetet och för utmålet, utan äfven för all den skada, som för framtiden kan tillskyndas jordegaren i händelse skärpningsarbetet öfvergifves, så ock för den olägenhet som tillfogas jordegaren, derigenom att vägar upptagas öfver egorna samt för allt öfrigt, hvarför expropriationsnämnden anser att ersättning bör gifvas. När detta skett, tror jag för min del ej att jordegaren kan beklaga sig öfver att inmutaren icke med honom deltagar i utgörandet af egendomens onera och skatter; deremot är det väl möjligt att, sedt ur kronans synpunkt, åtskilligt kunde vara att invända mot att en sådan bestämmelse ej finnes. Man skulle kunna tänka sig att så mycket malmfyndigheter funnos och blefvo inmutade, att största delen af hemmanets jord åtginge för utmål, och man kunde då befara att den återstående delen af hemmanet ej vore i tillfälle att bära de på hemmanet hvilande skatter till kronan. Jordegarens rätt anser jag sålunda i detta afseende vara bevarad derigenom, att honom enligt grufvestadgan är tillförsäkrad full ersättning för det intrång som kan ske; deremot medgifver jag gerna, att för statens intresse det kan vara af vigt att vid en blifvande revision någon förändring i denna del vidtages.

Slutligen har Utskottet bland sina motiver anført att det saknades i författningen erforderliga föreskrifter, huru förfaras skulle vid tvister emellan inmutare och jordegare, när den sednare begagnade sin rätt att deltaga i grufvedriften, angående de för ändamålet nödiga anordningar i afseende på planen för det gemensamma grufarbetets bedrivande; härvid medgifver jag gerna att nuvarande grufvestadga är bristfällig och att det vore önskligt att något bestämdt inflöte vid revisionen, om huru det skall gå till vid bearbetande af inmutade fyndigheter, när lika delegare stå mot hvarandra.

Utskottet kommer till sist äfven till frågan om stenkolen och säger att, när de geologiska undersökningarne i vårt land framskridit så långt, att man har sig noga bekant hvar stenkolen finnas, så borde stenkolen uteslutas från de föremål som kunna inmutas. Med samma skäl som denna sats af Utskottet uttalats synes det mig att man kunde påstå, det inmutningsrätten skulle vara förbjuden en hvar utom jordegaren i sådana fall, der man till följd af i fornda tider bedrifvet grufvearbete vet, att jern, koppar och andra malmer som kunna inmutas finnas, men som af en eller annan anledning blifvit öfvergifvet. Härvid måste man emellertid taga i betraktande att allt, som enligt grufvestadgan kan inmutas, är att anse såsom ett kronans regale, hvilket den enskilde inmutaren eger att tillgodogöra sig emot erläggande af den skatt eller bevilling, som enligt bestämda grunder därför bör tillgodokomma staten, och utgör inmutningsrätten den enda garanti som staten eger, att ej en jordegare, som helst ser att på hans egor befintliga inmutningsbara fyndigheter blifva oarbetade, till skada för det allmänna, skall kunna förhindra deras till-

godgörande. Att gå in på den åsigt, som Utskottet här uttalat, vore att helt och hållet kullkasta den princip, som ligger till grund för den föregående lagstiftningen i denna del, det vore att proklamera att den del af bergsfyndigheterna, som man nu vill utesluta, ej längre skola få anses såsom regale. Jag tror ej att Kammarerna bör uttaga ett sådant steg efter endast den flygtiga granskning af frågan, som föregått, ty det skulle tvifvelsutan kunna anföras så många och viktiga skäl för en motsatt åsigt, att jag fruktar Riksdagen skulle få svårt att försvara ett bestämdt uttalande, att stenkolen ej längre böra vara föremål för inmutning, såsom de hittills hafva varit.

Med anledning af hvad jag nu anfört, motsätter jag mig ej en revision af grufvestadgan, men det följer äfven af hvad jag har haft äran att yttra att den formulering af beslutet, som af Lag-Utskottet framställt, ej af mig kan godkännas, utan ber jag att få understödja den reservation Grefve Sparre afgifvit, och som förutsätter att, innan stenkolen uteslutas från de föremål, som man kan få inmuta, bör denna fråga först underkastas en särskild och noggrann undersökning.

Herr Tornérhjelm: Jag har med mycken uppmärksamhet afbört den siste talarens yttrande och under hans föredrag mycket funderat på hvad han egentligen ville. Han har mycken vana att debattera och att, när han icke vill blifva förstädd, svepa sina tankar i ett dunkel, som gör, att det icke är lätt att reda ut, hvart han syftar. Han började med att erkänna, att en revision af grufvestadgan vore nödig, sedermera kom han in på att bevisa att den, som söker efter något, men icke finner hvad lagen medgifver att inmuta, utan finner något annat, bör få tillgodonjuta detta. Denna sats synes mig vara ganska farlig och stå i strid både med allmän lag och grufvestadgan. Han yttrade, att, om någon söker i jorden efter vissa i grufvestadgan uppgifna fyndigheter, men icke finner sådana, utan i stället anträffar krita, kalk eller dylikt, så bör han få tillgodogöra sig detta. Det var således icke en revision af grufvestadgan, som den ärade talaren önskade, utan ett tillägg till densamma.

Sedan han ganska flygtigt vidrört den rätt, som tillkommer jordägaren, öfvergiök han till åtskilligt, som ligger utom den egentliga brännpunkten för den nu pågående förhandlingen. För min del är jag Lag-Utskottet tacksam för det förslag, som Utskottet framlagt, ty den rättslöshet, hvori jordegarna befinna sig i våra södra provinser, der man letar efter stenkol, är verkligen förtjent allt afseende. Den ärade talaren har icke vidrört detta, utan yttrade blott, att, i fall man borttager stenkol från de inmutningsbara fyndigheterna, så skulle man rubba hela författningen. Mig synes, att Lag-Utskottet handlat ganska visligt, då det skiljt på stenkolen och öfriga fyndigheter. Och lika med Utskottet tror jag, att det är ganska enkelt att borttaga stenkolen, utan att derföre behöfva rubba hela grufvestadgan. Sista gången denna stadga var föremål för revision höll man också på att borttaga stenkolen; men som man icke sett alla dessa stora olägenheter och trakasserier, som på den sista tiden framträdt, så fingo stenkolen vara kvar; och man kan nu med grufve-

stadgan i hand icke allenast beröfva jordegaren hans eganderätt, utan äfven på allt sätt chikanera honom.

Den siste talaren sökte bevisa, att det icke vore nödigt, att föreskrifva, det jordegaren särskildt skulle underrättas om en skedd inmutning på hans mark, utan ansåg det vara nog, att han fick höra kungörelse derom uppläsas i kyrkan. Hvarje söndag uppläsas i kyrkorne inom södra Sverige tillkännagifvanden derom, att den eller de trakterna blifvit inmutade; och man behöfver icke vara så noga, ty bergmästarne äro frikostiga med mutsedlar. Vi, som äro bosatta i Skåne, veta icke i denna stund, huru stor del af vår egendom, som är inmutad och huru stor del som vi hafva kvar. Man svarar att detta rör oss icke, vi få tids nog veta det, när det blir fråga om utmål och företagande af skärpningsarbete. Den ärade talaren yttrade, att jordegaren får ersättning för den skada, som till följd af inmutningen tillfogas hans mark. Om man t. ex har en åker och någon kommer och inmutar 10 tunnland af denna, så skall han hafva väg dit, och då får jordegaren visserligen under skärpningen ersättning för hvad de 10 tunnlanden kosta äfvensom för vägen dit och den skada, som tillfogas hans egor. Men denna skadeersättning afser icke de stora indirekta förlusterna, som ligga deri, att jag kanske får hela mitt jordbruk förstördt, att inmutaren på platsen bygger hus och ditsätter arbetsfolk samt sålunda indirekt kränker den stora principen för eganderätten och kringgår fattigvårdslagen genom att dityföra en hep arbetsfolk, som församlingen sedan får underhålla. Jag skulle härpå kunna anföra bevis, hemtade från den ort jag tillhör. Med ett ord en person kan inmuta och sätta sig i besittning af större eller mindre delen af min egendom.

Alla dessa ingrepp äro så stora, att, när Lag-Utskottet efter moget bepröfvande föreslagit en förändring i denna stadga, så synes det mig, att den föreslagna skrifvelsen icke rimligtvis bort inom denna Kammare möta något motstånd.

Den förste talaren yttrade sig till förmån för Grefve Sparres reservation. Vid det yttre påseendet är det icke stor skilnad emellan denna reservation och Utskottets förslag. Men Lag-Utskottet uppdrager en bestämd gränslinie, hvaremot Grefve Sparre hemställer, att regeringen måtte taga under öfvervägande, huruvida inmutningsrätten i fråga om stenkol må alldeles upphävas, eller så begränsas, att missbruk deraf för jordbrukare och jordegare må förekommas. Det vill säga en påpekning, att Kongl. Maj:t har rätt att göra en inskränkning. Men jag förmodar, att Kongl. Maj:ts regering känner gränserna för sin myndighet, och vet huru långt den kan gå. Jag tror därför att det vore bättre, om Utskottets förslag kunde blifva antaget.

Den siste talaren yttrade vidare, att alla jordfyndigheter vore ett kronans regale. Ja, i gamla tider var äfven hela jordytan ett regale. Hvar skall man då draga gränsen? På hvilket djup ligga då regalierna? Den ärade talaren yttrade mycken misskund och mycken ömhet för kronans rätt och att det vore oriktigt mot kronan, att inskränka inmutningsrätten, men deremot hyste han icke någon misskund med jordegaren. Det gläder mig lifligt att nu finna, att

den ärade talaren hyser så mycken ömhet för kronans bästa. När tillförene fråga varit, att kronan skulle göra uppoffringar för att främja vissa näringsidkares bästa, har jag icke funnit att den ärade talaren visat samma ömhet om statens medel. Det torde icke vara värdt att orda mycket längre, då frågan både offentligt och enskildt blifvit så grundligt debatterad. Säkert är emellertid, att oerhörda missbruk mot eganderätten blifvit genom inmutningsrätten framkallade. Då emellertid de fleste ledamöterna i denna Kammare i ämnet fattat sin åsigt, så tror jag icke, att det hjälper att svänga sig hvarken med fraser eller sofismer. Skola vi lefva i ett sambälle, der eganderätten har någon helgd, eller skola vi tillåta, att denna må kränkas på den enskildes bekostnad? Att utleta hvad resultatet i denna Kammare kan blifva, torde icke vara så svårt, ty hittills har vid hvarje tillfälle, då fråga varit om att upprätthålla aktning för lag och för enskildas rätt, denna Kammare icke låtit hänföra sig af sympatier och passioner, eller låtit sitt rättsbegrepp förvillas af fraser; och jag hoppas derföre, att Kammaren nu också skall bifalla Lag-Utskottets förslag, hvarom jag anhåller.

Herr von Möller: En ärad ledamot från Östergötland har underkastat Lag-Utskottets nu föredragna betänkande en allvarsam kritik. Han gillade åtskilliga af de utaf Utskottet anförda grunder, men gjorde anmärkning emot andra.

Hvad först beträffar de af den värde talaren framställda anmärkningar mot det af Utskottet anförda skäl för en revision af nu gällande grufvestadga, nemligen att den icke innehåller erforderliga bestämmelser angående dispositionsrätten öfver de icke inmutningsbara berg- eller jordarter, som vid skärpning eller grufvedrift kunna anträffas, så synes det mig, att den värde ledamoten talade ur rent bruksegare- för att icke säga, inmutare-intresse. Han ansåg nemligen, att den, som *letar* eller *skärper* efter en viss fyndighet, skulle ega att tillgodogöra sig allt annat, som han kunde påträffa. Så långt kan jag icke gå, men deremot instämmer jag med honom deri, att den, som erhållit *ut mål*, skulle ega att använda de mineralier, som under sjelfva grufdriften anträffades. Sådant innehålles äfven i flera utländska lagar, fastän icke i den svenska grufvestadgan.

Den ärade talaren yttrade vidare, att det rådum af ett år med begagnandet af inmutningsrätten, som nu vore medgifvet, icke vore för långt. Han ansåg att 3 månader var det längsta, hvarmed denna tid möjligen kunde förkortas, samt att skilnaden emellan 9 månader och ett år i verkligheten vore af alltför obetydlig vikt. Jag åter är af den mening, att ett år är alldeles för lång tid. Vår grufvestadga har det felet, att inmutningsrätten föregår skärpningsarbetet, samt att man således kan erhålla mutsedel på hvilken fyndighet som helst, utan att den faktiskt är känd och utan att derå förevisa prof, — så vida den icke "är blottad och åtkomlig". Andra länders lagar deremot ålägga inmutaren att först verkställa skärpningsarbetet. Enligt sachsiska lagen, skall den, som erhållit tillåtelse till skärpning, inom ett år, hvilken tid under vissa förhållanden kan ökas med $\frac{1}{2}$ år, hafva upptäckt den angifna fyndigheten. Sker det ej, eger han ej rätt att

under följande 3 år skärpa, men upptäcker han mineraler under den tillåtna skärpnings tiden har han företrädesrätt till inmutning af fyndigheten.

Såsom det nu är, svärfvar inmutningen såsom ett Damoclessvärd öfver jordegarens hufvud huru länge som helst. Jag kan citera ett exempel, huruledes en jordbrukare skickade ett ombud till bergmästaren för att inmuta en fyndighet på sina egor, men erhöll till svar, att den redan för en längre tid sedan var inmutad af en annan. Man invänder att, om inmutaren icke inom föreskrifven tid fullföljer grufarbetet, så förlorar han sin rätt, men han kan, för att förekomma detta, taga ut *ny* mutsedel, inom den föreskrifna tiden. Vill han börja skärpningsen, så skall han tillkännagifva det för jordegaren; men jag vet också, att det inträffat, att jordegaren icke fått kändedom derom förr än omedelbart före arbetets början.

Är jordegaren ej vid hemmet, kan inmutaren till hans förvaltare afemna afskrift af mutsedeln; det blir då denne, som skall fordra ställande af säkerhet för årlig afgift och framtida ersättning. Vid alla andra kraf- eller eganderättstvister, med förenämnde likartade, måste stämningen meddelas den, som frågan rörer — icke hans gårdsförvaltare.

Ersättningen för skada, som vållas under skärpningsen, lösen för utmålet, finner jordegaren icke alltid tillfyllestgörande; men han tvingas likväl att för en enskild persons fördel afstå en del af sin egendom.

Helt annat är förhållandet, när staten för sina ändamål tvingar en enskild person att afstå en del af sin egendom. Men här är det enskild person mot enskild person. Man invänder häremot, att jordegaren erhåller full ersättning för den mark, som användes till utmål. Ja, äfven om så är fallet, kan dock icke nekas, att, då fråga är om så stort utmål, som det för stenköl medgifna, eller 25 tunnland, och hvilket kan läggas i hvilken rätlinig figur som helst, den mindre jordegaren kanske genom ett dylikt utmål får hela sitt hemman styckadt eller ock återstoden gjord obeqväm för bebrukning. I andra länders lagstiftning är stadadt, att, om en jordegendom genom utmål blifver styckad, så är inmutaren skyldig att inlösa den. Från statens synpunkt anser den ärade talaren det vara värdt att göra en revision i detta hänseende, men icke för den enskildes skull. Tankarne kunna vara olika. Jag tror, att denna sak mera rörer de enskilda, ty statens rätt blir härvid ej för nära trädd. Han stödde sin åsigt derpå, att alla till inmutning medgifna fyndigheter äro ett kronans regale samt att ett biträdande af Utskottets förslag skulle vara att helt och hållet kullkasta den princip, som ligger till grund för den föregående lagstiftningen i denna del och proklamera, att den del af fyndigheterna, som man ville utesluta, ej längre skulle få anses som regale. Då grufvestadgan 1855 omarbetades, så bibehöll man inmutningsrätten för metaller och mineralier, men borttog den för andra bergarter och s. k. fossilier, såsom sandsten, kalksten, brunkol o. s. v. utom för stenköl. Frågan är således endast att nu taga detta steg fullt ut.

En talare från södermanlandsbänken ansåg, att orden "till granskning" borde uteslutas ur den af Utskottet föreslagna skrivelsen. Orsaken, hvarföre dessa ord blifvit af Utskottet insatta, är att uti in-

gressen till nu gällande grufvestadga heter det, att det förslag till nämnda stadga, som utarbetats "blifvit af Oss för erforderlig granskning meddeladt Rikets sednast församlade Ständer". Om nu Utskottets förslag verkligen innehåller ett sådant formfel, vågar jag icke bedöma; jag har härmed blott velat påpeka hvad Kongl. Maj:t sjelf yttrat.

Grefve Sparres reservation har blifvit af somliga talare förordad, derföre att den skulle vara vidsträcktare än Utskottets förslag. Ett sådant tillägg anser jag obehöfligt, ty om Riksdagen förklarar inmutningsrätten för stenkol böra ur grufvestadgan borttagas, men Kongl. Maj:t ej dertill skulle lemna bifall, så har Kongl. Maj:t i alla fall rätt att, med anledning af Riksdagens framställning, göra behöfliga ändringar i nämnda stadga.

Jag skall icke uppehålla Kammaren längre, utan vågar anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Berg: Förnyande det yttrande jag afgifvit, då denna fråga sist förevar till behandling, att jag jemte det stenkolsbolag jag tillhör ej har någon förlust på, utan tvärtom fördel af att inmutningsrätten för stenkol borttoges, kan jag dock ej underlåta att yttra mig, ej blott mot det sätt, hvarpå Lag-Utskottet efter återremissen behandlat denna fråga, utan äfven mot det alldeles motsatta tillstyrkande, som Utskottet nu lemnat. Jag anser det vara i statens eller det allmännas intresse, att inmutningsrätten bibehålles och påstår, att den gjort gagn och ännu skall göra gagn, ehuru den gerna må modifieras och, sedan så många upptäckter och inmutningar af stenkol egt rum, för någon följd af år kunde för stenkol undvaras.

Jag är ledsen, att Utskottet i sina motiver endast upptagit hvad inmutningsrättens motståndare yttrat, men ej den vederläggning, som dessa yttranden erhöllo af dess försvarare. Så framställles, att geologerne redan länge sedan upplyst om dessa stenkolsfyndigheter, ehuru, med endast ett par undantag, de tvärtom bestridt tillvaron af dylika och först nu, sedan genom de djupborrningar, som egt rum, denna tillvaro blifvit faktiskt bevisad, modifierat sina yttranden till att det ej är den rätta stenkolsformationen. Jag är förvånad, att Utskottet bland sina skäl uppgifver, att faran är så mycket större, som inmutningen för stenkol innefattar 25 tunnland, eller fyra gånger större rymd än för andra mineralier. Då bland olägenheter för jordegare uppgifves, att inmutare genom sina arbeten skada åkrarne, blefve ju olägenheten större, om denna gräfning skulle ske på flera ställen, utan vore det väl ur den synpunkten bättre för jordegaren, om inmutningsområdet blefve större. t. ex. 100 tunnland. Då det uppgifves, att jorden blifver förstörd, beder jag att få fästa de Herrars uppmärksamhet, som ej äro närmare bekanta med dessa förhållanden, derpå, att, äfven om hvarje utmål af 25 tunnland skulle bearbetas med schackt, behöfver dock ej $\frac{1}{3}$ tunnland dertill användas. Men då ett schackt af blott 86 fots djup kostar öfver 40,000 R:dr, är ingen inmutare så slösaktig, att han, helst med de måttliga flötsar, som nu bearbetas, öppnar schackt på hvarje utmål af 25 tunnland, utan torde minst 100 tunnland bearbetas för ett schackt; och då, på det

större djup af 600 fot, som visat de rikaste flötsar, ett schackt lärer kosta 2 å 300,000 R:dr, är temligen säkert, att en sådan öppning af 30 alnars diameter, som med tillhörigheter upptager ett halft tunnland, ej lättsinnigt eller på många ställen öppnas.

Den aktade vän från Halland, som äfven är ledamot i Lag-Utskottet, och i betydlig mån inverkat på Utskottets förändrade tillstyrkande, har för mig enskildt yttrat, att just den upplysning jag sednast lemnade om ett kontrakt med innehafvaren af Bosarp varit ett af de verksammaste argument i hans hand. Utan att bestrida möjligheten af vänlig uppgörelse på billiga vilkor med jordegare, som deri kunna se både sitt eget och det allmännas intresse, vågar jag dock tro, att den rättighet, vi såsom inmutare hade, verkat till denna billiga uppgörelse, och att i saknad deraf det skulle möta stora svårigheter att komma öfverens.

Man har uppgifvit, att hela Halland nu skulle vara inmutadt. Jag vågar tro, att det är öfverdrift, men, om det ock är en sanning, förklaras det lätt af den behandling, som Herr Grills motion vuunit, först i Kammaren och sedan i Utskottet, hvilket nödvändigt måste drifva spekulanter att begagna den lilla tid, som kunde anses vara kvar för inmutningsrätten.

Man har nämnt, att jordegaren vore rättslös gent emot inmutaren. Inmutaren torde dock i det afseendet stå i samma kategori, som den exproprierande jernvägsbyggaren. Den siste talaren har medgifvit det, men ansett att jordegaren villigt bör göra uppoffringar för statens behof, men ej för den enskildte. Han har dock förbisett, att många jernvägar byggas af enskilda, som kunna göra lika gagn och få rätt att exproprieras jord.

Den värde representanten från Skåne, som genom inmutningarne i Skåne befarade kommunens belastande med svårare fattigutgifter och antydde, att han redan deraf lidit, måste, då han är granne med Wallåkra bolag, hänsyftat på detsamma. Jag vågar tro, att ingen arbetare derifrån anlitat fattigvården, särdeles som vid de få fall, der till följd af olycksfall fattighjelp behöfts, bolaget hela tiden bekostat underhåll. Samme representant vädjade till denne Kammars rättskänsla, att den måste häfda rättsbegreppet. Jag hyser den största aktning för eganderätten, men jag har lärt mig och hoppas alltid erinra mig det, att hvad jag eger är dock blott ett lån af den Högste, för hvilket förvaltning jag är skyldig räkenskap och som jag bör söka använda till fromma för mina medmenniskor och för beredande af allmänt väl.

Då, såsom jag förra gången nämnde, en underdånig ansökan ingått om revision af grufvestadgan och Kongl. Maj:t redan låtit vidtaga förberedande åtgärder derfor, tror jag, att äfven af mig erkända brister i den nuvarande stadgan blifva afhjelpa utan en påminnelse derom. Men då en skrifvelse, i enlighet med Grefve Sparres reservation, af en ledamot, som har större kännedom om grufvestadgan än jag, blifvit förordad, förenar jag mig med honom i den begäran, att Kammaren, med afslag på Utskottets förslag, behagade bifalla Grefve Sparres reservation.

Friherre Tersmeden: Det kan icke annat än väcka förundran, då man betraktar det olika sätt, hvarpå Lag-Utskottet behandlat denna fråga i de två särskilda betänkandena. I det första afstyrker det helt och hållet den af Herr Grill väckta motionen i detta hänseende; i det sednare betänkandet icke allenast tillstyrker det flera åtgärder, hvilka böra vidtagas för att vinna det önskade målet, utan föreslår, att inmutningsrätten för stenkol må snart sagdt genast upphävas. Det är visserligen aktningsvärdt af Utskottet att så böja sig för de inom Kamrarne uttryckta opinioner, men likväl tror jag att det i detta afseende har gått något längre, än de uttryckta opinionerna föranlett. Jag tror icke, att den återremiss, som afgafs från denna Kammare, afsåg att upphäfvandet af inmutningsrätten för stenkol skulle genast träda i verket, oberoende af alla andra förhållanden.

Sedan jag nu yttrat mig öfver Lag-Utskottets sätt att behandla den föreliggande frågan, torde det tillåtas mig att ingå på sjelfva saken. Vi veta nogsam, att inmutningsrätten är ganska gammal inom vårt fädernesland, och att den existerar inom de flesta andra länder. Hvad nu beträffar våra egna förhållanden, så är det en känd sak för hvar och en, som någorlunda följt med utvecklingen af vårt bergsbruk, att det egentligen är sådana personer, hvilka hafva egnat sig åt bergsvetenskapliga studier och således äro i tillfälle att bedöma, huruvida den ena eller andra punkten af jordytan med hopp om lyckligt resultat kan göras till föremål för inmutning, att, säger jag, det egentligen är sådana personer, som vi hafva att tacka för åtminstone de sednare upptäckterna af alla slags mineralstreck, jag undantager dock härifrån de gamla s. k. odalgrufvorna, hvilkas upptäckare nu ingen känner. Jag tror således, att man i allmänhet bör betrakta det som en stor olycka, om inmutningsrätten upphäfdes. Hvad särskildt beträffar de skånska stenkolslagren, så må det vara sannt, att denna rättighet under nuvarande förhållanden medfört stora olägenheter för en och annan jordbrukare inom provinsen, och jag medgifver äfven, att den nu gällande grufvestadgan icke innehåller bestämmelser, som för jordbrukarne äro fullt betryggande, det vill med andra ord säga, som bereda dem full ersättning för den förlust de lida genom den inmutning, som sker på deras egor. Jag tror derföre också, att vår grufvestadga behöfver en revision, men att med ett penndrag, som jag anser detta vara, gå till Kongl. Maj:t och begära, att han skall upphäfva inmutningsrätten för stenkol, tror jag vara ett i högsta grad oförsigtigt steg, som på hela vår framtid kan hafva det menligaste inflytande. Vi veta alla, hvad stenkolen spela för en röle uti industrielt afseende, och jag hemställer, hvilka följder det skulle hafva icke blott för jernhandteringen utan för allt hvad industri heter, om det skulle ligga i några stora jordegares händer att förhindra upptagandet af detta viktiga mineral. Tron I, mine Herrar, att det är jordbrukarne, som i allmänhet befrämja upptagandet af såväl stenkol som andra mineralier? Nej visst icke. Det är sådana personer, som uteslutande egna sig åt denna sysselsättning, och om de möjligen någon gång skulle vara äfventyrare, hvilket jag icke vill bestrida, att förhållandet nu är i Skåne, så hafva

dock dessa äfventyrare, såvida de skånska stenkolen verkligen komma att visa sig så fördelaktiga, som man nu förespeglar oss, beredd landet en oberäknelig fördel. Jag tror icke heller, att man bör motverka dessa företag derföre, att personer egna sig deråt, hvars bana i andra afseenden varit bruten.

Hvad inmutarerätten i allmänhet beträffar, så tror jag att det är af största vikt att bibehålla densamma, hvaremot jag är alldeles af samma tanke som de Herrar, hvilka anse af behofvet påkalladt, att man utfärdar mycket skarpare bestämmelser i afseende på ersättningen för den skada, som inmutarne kunna åstadkomma. I detta afseende går jag således in på de förändringar, som här blifvit begärda, men, såsom sagdt, i afseende på inmutningsrätten vill jag ingalunda medgifva någon inskränkning. Under diskussionen har blifvit yrkad bifall till Grefve Sparres reservation, och då den angifver möjligheten att förekomma missbruk, och då jag för min del icke vill ingå på, att man för missbrukens skull afklipper det goda bruket, så får jag yrka bifall till denna Grefve Sparres reservation.

Grefve Mörner, Oscar: Man kan icke undra på, att i en fråga sådan som denna, hvilken berör en för Sverige särdeles vigtig industri, de olika meningarne ställa sig skarpt emot hvarandra. Det är äfven naturligt, att de, som uti vår jernhandterings utveckling se den största nytta för landet, och tro, att denna bäst betryggas genom inmutningsrätten, skola af all sin förmåga kämpa för bibehållandet af denna rättighet. Å andra sidan vill jag fråga, om man kan antaga, att de personer, som nu höja sin röst emot inmutningsrätten och säga, att den förorsakar dem skada, mindre än de förra hafva landets väl för ögonen? Tror man, att dessa personer mindre betrakta nyttan för landet i allmänhet, emedan de föreställa sig, att jernhandteringens framgång och utveckling kan vinnas, utan att man derföre behöfver i hela deras vidd bibehålla stadganden, som djupt kränka den enskildes rättighet att, så vida han redligt uppfyller sina förbindelser till staten, få oförkränkt och utan intrång af andra besitta sin egendom. Man kan dock icke neka, att inmutningsrätten är grunden till ett sådant intrång. Vidare kan man säga att, då i det land, der den största jernproduktion i hela världen eger rum, inmuttare-rätten icke existerar eller anses nödvändig, man möjligen skulle kunna tro, att äfven i Sverige jernindustrien skulle kunna gå framåt, utan att denna rättighet bibehölles. Likvisst ber jag få bemärka, att Lag-Utskottet icke har satt i fråga eller begärt, att inmutningsrätten i dess helhet skulle upphävas, utan endast att sådana garantier skulle stadgas, att denna rätt kunde utövas, väl på nyttigt sätt för det allmänna, men derjemte så, att den icke urartade till sjelfsvåld eller nära nog laglöshet.

Efter denna inledning torde jag få öfvergå till bemötande af de anmärkningar, som mot Utskottets förslag blifvit framställda. Den förste talaren sade, att han fann Grefve Sparres reservation vara vidsträcktare än det af Lag-Utskottet framställda förslag i afseende på frågan om stenkol, men denna anmärkning har redan blifvit besvarad. Vidare har han emellertid yttrat, att äfven Riksdagens an-

hållan att låta omarbete grufvestadgan i öfrigt för att förekomma missbruk, skulle vara bättre uttryckt i reservationen än i Lag-Utskottets framställning, hvilken sednare endast skulle åsyfta garantier till skydd för *jordbruket*. Jag ber dock att få påpeka, att bergsbruket icke ännu framkommit med några påståenden om utvidgning af inmutningsrätten, och då denna rätt för närvarande utgör ett bergsbrukets privilegium, hvad är då naturligare, än att de, som önska restriktioner, begära dem i det hänseende der de äro behöfliga, väl vetande att man alltid skall bibehålla så stor del af denna rättighet, som billigheten möjligen kan påkalla. I detta hänseende tror jag således icke, att man skall kunna påstå, att ej Lag-Utskottets förslag är så vidsträckt, det möjligen kan vara.

Det är egentligen frågan om stenkolen, som här i synnerhet varit på tal. Det har blifvit sagdt, att, om jag upphäver rättigheten att söka efter stenkol, så skulle jag derigenom hafva antydtt, att det icke vore så helt med kronans förmenta höghetsrätt i anseende till bergverk och mineralier, och att, om man borttog denna rättighet, så skulle dörren vara öppnad för dem, som yrka inmutningsrättens upphörande i fråga om alla öfriga mineralier. Jag vill dock fråga eder, mine Herrar, huru förhållandet är efter de förordningar som voro gällande före 1855 års grufvestadga? Då var det tillåtet att inmuta äfven kalk, limsten och en del andra ämnen, för hvilka denna rätt upphäfdes i 1855 års stadga, hvarigenom man således visade sig icke tro, att det skulle leda till farliga påföljder, om denna så kallade höghetsrätt på detta sätt inskränktes. Dessutom vet jag icke, att denna höghetsrätt tillkommit annorlunda än genom ett maktspråk, ty man kan vara förvissad om, att, om på den tiden, då grufvorna började att bearbetas, man frågat jordegaren, huruvida han ville tillåta, att man finge söka efter malm på hans område, så hade han visserligen svarat nej. Man får således antaga, att denna höghetsrätt från början endast varit en makträtt, som gjort sig gällande och fortgått under alla tider, så att slutligen häfd och tillkomna förordningar gjort den till en laglig rätt. Vid sådant förhållande kan man emellertid förvänta, att regeringen, för hvilken alla landets innevänares bästa bör vara lika kärt, icke skall undandraga sig att utreda, huruvida den förändring kan ske, som nu anses vara så mycket af behofvet påkallad.

Man har äfven sagt, att jordegarna icke skulle lida någon skada, enär de vid utmålets läggande enligt expropriationslagen finge så riklig ersättning för den förlorade marken. Denna lag har dock aldrig gällt i detta fall, utan det är bergmästaren och hans biträden, som bestämma ersättningen "till högsta pris, hvartill sådan mark i trakten gäller". Således kan man visserligen påräkna ersättning, men icke till högre belopp än marken kan någorlunda vara värd, och detta är icke nog, ty jordegaren kan omöjligen vara likgiltig för att hans mark blir styckad. Det heter visserligen, att förorsakad skada skall ersättas, men anspråk derpå kunna föranleda rättegångar och besvär, som man helst vill undvika och der mycket ovist kan vara, om domaren eger insigt nog att företaga en sådan pröfning att ett rättvist mål ernås.

Hvad stenkolen beträffar, så var jag dock verkligen till förstone mera böjd att omfatta Grefve Sparres mening, men vid ärendets slutliga handläggning blef, jag vet ej genom hvilken bedrifvande, Utskottets första förslag utbytt mot den mening, som nu återfinnes i betänkandet, och vid sådant förhållande ansåg jag det bättre att biträda Utskottets mening. Orsaken till denna förändring var väl egentligen den, att man fann, att det skulle vara ytterst svårt att stadga några garantier mot missbruk af rättigheten att inmuta stenkol. Det förhåller sig nemligen icke med stenkol som med metaller, att man vanligen finner dem på ett icke så särdeles stort djup under jordytan, utan för att finna stenkol måste man understundom fortsätta borrhningarne till ett djup af 4, 5 å 600 fot, och derutöfver, och man kan deraf finna, hvilka olägenheter detta skall medföra för jordegaren. Jag har visserligen aldrig sett en sådan grufva, men jag föreställer mig dock, att man icke kan skärpa på ett sådant djup som 600 fot, utan att skadan blir ojemförligt mycket större än den, som förorsakas vid andra grufarbeten. Jag tror dessutom, att der stenkol verkligen finnas, så blifva de nog framdragna i dagen, äfven om inmutningsrätten upphäfves, och att man kan vara förvissad om, att arbetet då kommer att drifvas med mycket mera lugn och sans och icke under en sådan paroxysm som för närvarande, då de personer, som egna sig deråt, förorsaka mycken skada och möjligen blott ganska litet gagn. Af den reservation, som jag bifogade Utskottets förra betänkande, synes, att jag för min del egentligen åsyftade en inskränkning uti inmutningsrätten, ehuru jag icke visste på hvad sätt den skulle åstadkommas och trodde, att det vore bättre, att regeringen fick framställa förslag derom. Jag erkänner ock, att detta är ett mycket kinkigt ämne, och att dess afgörande måste bero på det omdöme man i saken fattat, och då har väl Utskottet gjort rätt då det framlagt det förslag, som det ansett tjenligast. Att Utskottet icke, utan att sätta sig på tvären, kunde vidhålla sitt förra yttrande, måste vara klart för hvar och en, som genomläst de anföranden, hvilka blifvit till Utskottet remitterade, och Utskottet har så mycket heldre förenat sig om den nu uttryckta åsigten, som den samma förut ingalunda var utan sina anhängare.

Hvad angår frågan om omarbetande af grufvestadgan, så är med afseende derå i sjelfva verket ingen så synnerlig skilnad mellan Grefve Sparres reservation och Utskottets förslag. Den består endast i orden "till granskning meddelar Riksdagen förslag i ämnet", hvilka äro inskjutna i det sednare. Detta är dock samma ord, som Kongl. Maj:t sjelf begagnar i 1855 års grufvestadga, och då Utskottet tillika inhemtade, att regeringen låtit denna stadga skärskådas äfven af Högsta domstolen, så uppstod någon tvekan, huruvida detta ärende vore af absolut ekonomisk natur eller icke, och då valde man en medelväg och skref för öfrigt sitt förslag i önskan att åstadkomma ett godt resultat. Jag vill icke vidgå annat, än att de uttryck, som Utskottet begagnat, kunna utan skada antagas, men vill Kamraren stryka ut dem, så kan det visserligen ske, ehuru den ekonomiska lagstiftningsrätten då torde vinna en betänklig utvidgning. Jag har, såsom sagdt, aldrig sett någon stenkolsgrufva och befinner mig

derföre i någon okunnighet om denna grufdrift, men jag har föreställt mig, att klagomålen öfver det stora intrång, som förorsakades jord-egaren, vore berättigade, samt att detta på något sätt behöfde stäfjas, och säkerligen kommer icke bearbetandet af dessa grufvor att hindras, äfven om Lag-Utskottets hemställan nu bifalles.

Man har sagt, att tillgodogörandet af naturens skatter icke borde bero på enskilda att förhindra. Detta kan dock vara en ganska farlig sats, i fall den vinner erkännande. Hvem kan väl t. ex. neka, att våra brännorfossar kunna blifva af stor vigt för landet, och jag undrar hvad man skulle säga, ifall det ifrågasattes att inmuta torfmossar på enskilda personers egor. I dem ligger kanske en större förmögenhet än uti stenkolen, om hvilkas tillvaro man knappt har säker kännedom, då man deremot med visshet vet, att vi hafva torfmossar i ofantlig utsträckning och i dem ett material, som kan vara af oerhördt värde. Någon inmutningsrätt med afseende på dessa naturens skatter har dock ännu icke blifvit ifrågasatt, och jag hopas äfven, att sådant icke heller någonsin kommer att ske.

Då jag icke kan se, att någon skada skulle kunna förorsakas genom antagande af Lag-Utskottets hemställan, så anhåller jag att få förorda densamma till bifall.

Friherre Sprengtporten: Den stora utsträckning, som inmutningsrätten på sednare tider tagit med understöd af de många aktiebolag som bildat sig i landet och hvilken utsträckning gått ända derhän, att hela landsträckor i våra bördigaste provinser blifvit inmutade till men och osäkerhet för jordbruksnäringen, gifver mig anledning till den föreställning, att Kongl. Maj:t skulle vilja begagna sin rättighet att tillsammans med Riksdagen ställa en ny grufvestadga. Detta har också många skäl för sig, ty en fråga som denna, faller väl, såsom djupt ingripande i eganderättsförhållandena, mera inom den civila än den ekonomiska lagstiftningens område. Men under sådana förhållanden tror jag att ordalagen i Riksdagens skrifvelse icke böra vara så affattade, att de undanrödja eller motsäga den tanken att ifrågavarande stadga tillärfventyrs rättast borde behandlas som civillag. Detta blifver likväl efter mitt förmenande händelsen, om man bibehåller de ord "till granskning" i skrifvelseförslaget, som af Herr Grefve Hamilton blifvit anmärkta. Jag får derföre med honom förena mig i den åsigt, att dessa ord må utgå, så att man öfverlemnar full frihet åt Kongl. Maj:t att handla; och icke uttalar en mening, som strider emot vidtagandet af sådan åtgärd.

Hvad åter angår den af en talare här framställda anmärkning, att det skulle innefatta en alldeles för positiv önskan från Riksdagens sida att inmutningsrätten i fråga om stenkol borde upphöra, så kan jag icke finna annat, än att skrifvelsen är så formulerad, att frågan helt och hållet öfverlemnas till Kongl. Maj:t. Det står ju endast "att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida inmutningsrätten i fråga om stenkol må kunna upphävas". Emellertid vill jag gerna medgifva, att denna sats kunde jemkas utan skada. Men att någon rättelse i gällande stadganden är högt af behovet påkallad under nuvarande förhållanden, synes mig påtagligt, äfven-

som att Riksdagen icke bör göra sig döf för de ganska befogade klagomål, som framställas af dem, hvilkas eganderätt är allvarsamt hotad af dessa inmutningar. Jag tror att man skulle vinna detta ändamål, om man endast efter ordet "upphävas", tillade orden: "eller jemkas i mån af för handen varande förhållanden". Å denna förändring skulle jag vilja anhålla om proposition, så framt densamma vinner något understöd; hvarom icke får den af mig föreslagna redaktionen betraktas endast såsom min enskilda tanke, och jag kommer i sådant fall att biträda Utskottets förslag med den ändring, som Herr Grefve Hamilton föreslagit.

Herr Brun: En i statsekonomiskt hänseende viktigare fråga, än den föreliggande, om rätta sättet att gå tillväga för att Sverige skall komma i åtnjutande af de stora fördelar, som skulle härflyta deraf, att landet inom sig sjelft erhöles tillräcklig tillgång på stenkol, har sannolikt icke på lång tid varit föremål för statsmakternas åtgöranden, och då jag för min del icke kan godkänna den mening i denna fråga, som röjer sig i Lag-Utskottets förevarande betänkande, anser jag mig skyldig såsom representant och helst emedan jag är alldeles oberörd af alla enskilda fördelar vid frågan och således kan betrakta henne uteslutande från synpunkten af landets stora gemensamma intresse, att deröfver uttala mina tankar.

I afseende på den rättsliga delen af frågan ser jag henne dels ur synpunkten af de naturliga förhållandena med det omdöme, som deraf kan hemtas, dels från lagens bestämmelser i ämnet.

Betraktad från förstnämnda eller de naturliga förhållandenas synpunkt, kan jag icke finna stöd för de anspråk, åtskilliga jordinnehafvare nu uppställa, att såsom sin egendom få anse de fyndigheter och således de stenkolslager, som befinnas under den jordyta, de fått sig upplåten att odla; ty för att nu hålla sig blott till stenkolslagren, så bestå ju dessa af någonting helt annat, än den i dagen liggande fruktbarande jordytan, som till jordegarne blifvit öfverlåten och som är föremål för deras verksamhet och arbeten. Stenkolen, utgörande en produkt af för många tusen år tillbaka, ja, innan menniskor ännu trampade jorden, förgångna jordytor, äro till sin natur alldeles skiljda från jordbrukets alster, och kolens tillgodogörande är en industri, som i alla väsentliga delar är olika och föga förenlig med jordbruksnäringen.

Beträffande lagens bestämmelser i ämnet, så har kronan eller staten aldrig afstått sin rätt, hvarken till malmfyndigheter eller stenkolslager, utan tvärtom genom tid efter annan utgifna författningar förklarar, att sådana, under jordytan liggande naturtillgångar utgöra kronans tillhörigheter. Emot den väsentliga förändring i grufvestadgan, som nu ifrågasättes och afser inmutarerättens upphäfvande, ligger således både det på naturliga förhållandet stödda rättsbegreppet och den skrifna, gällande lagbestämmelsen. Och jag anser, att en så viktig rätt, som kronan har till de i jordens inandöme befintliga malmfyndigheter och stenkolslager, icke bör af staten frånträdas; ty bibehållandet af denna rätt är utan tvifvel *det nödvändiga vilkoret* för
att

att metaller och kollager skola blifva frambringade i dagen och att Sverige skall kunna gå en stor utveckling till mötes i bergsbruk, industri och välstånd.

En talare har här starkt framhållit, att genom den närvarande författningen med inmutarerätten skulle jordinnehafvarnes eganderätt blifva kränkt, och yrkade därför upphäfvande af inmutarerätten eller, med andra ord, efterskänkandet af statens rätt till jordegarna af de fyndigheter som befinnas under deras mark. Men med större skäl kan väl påstås, att man nu är på väg att vilja kränka *statens* eganderätt, då man helt enkelt vill fräntaga staten eganderätten, eller den fria dispositionen till de under jorden liggande kollagren. Då några enskilda jordegares rätt eller, rättare sagdt, anspråk komma i kollision med statens och det allmännas rätt och bästa, hvem är det då som bör vika? Männe statens och det allmännas stora intresse skall stiga tillbaka för enskildes utöfver en från urminnes tider gällande lags bestämmelser drifna anspråk? Jag tror icke att så bör få ske. Oförklarligt är det också, huruledes alla de uppgifna olägenheterna af stenkolsinmutningarna verkligen kunna existera, då grufvestadgan i 7, 12, 14, 15 och 20 med flera paragrafer innehåller ganska tydliga och bestämda föreskrifter och, såsom det vill synas, tillfredsställande garantier för att nöjaktig ersättning skall lemnas jordinnehafvare. Af hvad grufvestadgan i anförda delar innehåller, vill det synas som det icke vore värre bestäldt med upplåtelse af jord och mark för inmutningar af malmer eller stenkol, än vid annan expropriation af jord för allmännyttiga behof, eller vid jordbyte och utflyttningar vid skiften, förhållanden med vattenrätt och annat dylikt, der den enskilde icke får hindra det allmänna bästa, utan måste, mot nöjaktig godtgörelse, afstå utaf sin jord hvad för det allmännas gagn erfordras. Det är slutligen ingen liten fördel, grufvestadgan förbehållit åt jordegaren deruti, att denne får på inmutarens bekostnad fyndigheterna undersökta, och derefter blir i tillfälle och först då behöfver resolvera sig, huruvida han vill begagna sig af sin jordegareandel, hälften i den gjorda upptäckten eller fyndigheten.

Ser man nu till följderna af det ena eller andra sättet att gå till väga, så kan man visst antaga, att med den nu gällande lagbestämmelsen med inmutarerättens bibehållande riket inom kort skall komma att erhålla tillräcklig tillgång på stenkol för de mångfaldiga olika behofven; men borttages inmutarerätten för stenkol och den uppmuntran och belöning, som med denna rätt är afsedd och som den också verkligen skänker åt forskningen och företagsamheten, och göras undersökningarna efter stenkolslagren och bearbetandet af desamma i stället beroende af jordegarnes åtgöranden, så är det högeligen att befara, det man får vänta länge, sannolikt allt för länge, innan stenkol kunna erhållas i den mängd, som fordras för landets industri och utveckling.

Man har också sagt, att, då i England ingen inmutningsrätt för stenkol finnes, behöfves icke heller någon sådan för Sverige, utan kunde man öfverlemnas upptäckterna, undersökningarna och grufvbrytningen åt jordegarna. Men den, som har något försökt sig med nya

större företag i vårt land, vet väl, huru svårt det är att härstädes erhålla både förtroende för en ny affär och förlagsmedel för en sådan, och det borde vara bekant, att de flesta större företag i Sverige icke kommit till stånd och ännu svårigen kunna drivas utan medverkan af utländingens större företagsamhetsanda och större kapitaltillgång. Jordbrukare i allmänhet blifva säkerligen de allra siste att vilja lägga sig uti med risk förenade större industriella företag, och skall man vänta på att de få håg och förmåga att bearbeta stenkolslagren, så får riket säkerligen vänta *för länge* på en af de största förmåner, som ett land kan komma i åtnjutande af.

Hvilka stora fördelar Sverige skulle tillskyndas genom en tillräcklig tillgång inom eget land af stenkol, kan knappast beräknas. Någon del deraf kan man väl förutse, såsom redan för närvarande en besparing för landet af flera millioner riksdaler årligen, hvilka nu utgifvas för utländska stenkol. Men derutöfver skulle långt större och mera utsträckta fördelar för landet komma att vinnas, såsom bränsle till lättnad och trefnad för hushållen i de skoglösa trakterna, kol och cokes för bergsbruket, jern tillverkningen samt framställandet af andra metaller, koppar, bly och silfver med flera, hvartill en mängd malmanledningar förekomma inom särskilda delar af riket, och hvilka värdefulla naturtillgångar vid en bättre tillgång på kol och cokes i förening med en större företagsamhet otvivelaktigt skulle komma att långt bättre än nu sker tillgodogöras och blifva en högst betydande förvärfskälla för riket. I all annan industri, der kolet verkar, antingen omedelbart eller genom ångan såsom drifkraft, samt för våra fortskaffningsmedel, ångfartygen och jernvägarne, skulle också den inhemska tillgången på stenkol åstadkomma en betydlig utveckling, och slutligen bör man ej förbise vigten för riket äfven i politiskt hänseende af att ega stenkolsförråd inom eget land, och ej behöfva riskera, att genom ett utbrytande krig och hämmad kommunikation med utlanden komma i saknad af det oundgängliga vilkoret för industriens och kommunikationernas inom landet upprätthållande. Ökad välmåga och nationalrikedom, ökad folkmängd och ökad politisk styrka och oberoende måste blifva de yttersta och välgörande följderna, om Sverige erhåller inom eget land tillräcklig tillgång på stenkol. Man behöfver ju blott se till England. Hvarpå har det förnämligast berott, att denna ö har fått en så högt utvecklad industri, en sådan nationalrikedom? Jag tror, att svaret måste blifva att det är hufvudsakligen dess tillgång på stenkol, som åstadkommit allt detta. Och om så är, och om Försynen försett äfven vår stora halfö med stenkolslager, att användas i samverkan med vårt lands rika tillgång på den ypperligaste jernmalm och flera hos oss äfven befintliga malmer för ädlare metaller, så måste det vara af den allra största vikt, att lagstiftningen för upptagandet från jordens inandöme af malmer och stenkol förblifver sådan, att riket icke tillbakaföres i en utveckling af så stor betydelse och som är så naturlig för Sverige. Här om någonsin måste de enskilda anspråken gifva vika för det stora allmänna och för hvad som redan är gällande lag; och jag önskar uttala den öfvertygelse, jag hyser, att inmutarerätten ej allenast för malmer utan *äfven för stenkol* bör bibehållas. Borttagen-

det af densamma skulle obestriddigen hämma eller, rättare uttryckt, omöjliggöra, åtminstone för en lång framtid, nyssberörda utveckling inom vårt land; och såsom varande en bland rikets representanter vill jag fritaga mig från delaktighet i ansvaret för en så olycksbringande lagstiftning, hvarigenom de ifrågavarande, landet gemensamt tillhöriga och till rikets gemensamma nytta och förkofran allt hitills afsedda dyrbara naturtillgångarne skulle afhändas kronan och derigenom göras otillgängliga.

Hvad man här sätter i fråga att afhända kronan och det allmänna, kan sedermera icke återtagas. Ansvaret för lagstiftningen härutinnan är stort, och den närmaste framtiden, som icke beröres af påtryckningen för dagen men väl kommer att erfara följderna af de förändringar, som kunna vidtagas, skall bedöma dessa sednare efter som de inverka på riket och det allmänna och således såsom de förtejna.

Då efter hvad Utskottets betänkande förebådar och den här förda diskussionen tyckes angifva, något bättre beslut från Kammaren ej torde kunna vinnas, än det som innefattas i Grefve Sparres reservation, så får jag sluta mig till dem, som yrka afslag på Utskottets skrifvelseförslag och bifall till reservationen; och jag gör detta under tillit till Regeringen, att den icke skall eftergifva något af den kronans rätt, som för rikets utveckling och gemensamma bästa bör behållas.

Herr Trolle: Att den mycket omordade inmutningsrätten särskildt beträffande stenkol allmänt erkännes vara alltför vidsträckt, är visst. För min del synes mig den största obilligheten mot jordegarne bestå deri, att inmutaren kan göra intrång i eganderätten, utan att allmänheten blifver förvissad att derigenom tillgodogöres en fyndighet, som för allmänheten kan vara af egentligt värde. Jag beder i detta hänseende få anmärka, att man icke hört några klagomål öfver expropriationslagen. De enskildes eganderätt må vika för det allmännas kraf, eller oafvisliga behof, men den bör icke vika för enskilda personers hugskott och mer eller mindre äfventyrliga försök att rikta sig på andras bekostnad. Deri ligger utan tvifvel anledningen till den harm, som uppstått till följd af de talrika inmutningarne af stenkol. En ärad ledamot på östgötabanken har till och med velat förorda en uppfattning af grufvestadgan, hvilken skulle göra denna inmutningsrätt ännu mera tryckande, då han nemligen yttrade, att, när man uppgifver sig söka stenkol, men dervid hittar andra värderika mineralier, så ansåg han det vara klart, att grufvestadgan medgäfve den, som hittade fyndet, att äfven begagna sig deraf. Om grufvestadgan skulle så få tolkas, så vore det ingen konst att under sken af att inmuta stenkol tillgodogöra sig lager af mergel, eldfast lera och andra ämnen, som man icke har rättighet att inmuta; men jag hoppas att en sådan tolkning af grufvestadgan icke skall kunna göra sig gällande.

Man har här tyckt, att Lag-Utskottet gått för långt, då det hemställt om ett fullständigt upphäfvande af inmutningsrätten i afseende på stenkol. Det må vara, att en så radikal förändring icke kan

synas nödig (derom vill jag icke inlåta mig) men dermed att Riksdagen hos Kongl. Maj:t begär att han ville taga i nådigt öfvervägande, huruvida en sådan åtgärd bör ske, synes mig ingenting vedervågas. Jag tror, att man med full visshet kan antaga, att Kongl. Maj:t icke utan de mest viktiga skäl gör några väsendtliga förändringar i en lag, hvars bibehållande kan på allmänt giltiga grunder försvaras. Jag tror också derföre, att den hemställan, som Lag-Utskottet förordnat, icke är i något hänseende vådlig. Kongl. Maj:t aktar sig nog att till det allmännas skada upphäfva en rättighet, som funnits i snart sagdt everldliga tider.

Mot Herr Grefve Sparres reservation tycker jag deremot man med skäl skulle kunna anmärka, att, ehuruväl den i början synes vara ganska förnuftig och riktig, då deri begäres "att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida inmutningsrätten i fråga om stenkol må kunna alldeles upphäfvas eller begränsas", den likväl torde vara mindre lämplig genom det efterföljande tillägget: "så att garantier uppställas emot missbruk deraf till men för jordbrukare eller jordegare." Garantier skulle således endast begäras emot missbruk! Då detta synes mig innebära att den nuvarande grufvestadgan, rätt förstädd, är nöjaktig, så tror jag icke att Grefve Sparres reservation är fullt lämplig.

Jag får derföre vördsamt yrka bifall till det af Lag-Utskottet framställda förslag.

Herr Almquist: Då jag i följd af sjukdom var förhindrad att deltaga i denna frågas första behandling hos Lag-Utskottet äfvensom att öfvervara behandlingen deraf hos Kammaren, så har jag ansett mig, som tillika varit mycket upptagen af tjenstegöromål, icke heller böra deltaga i ärendets behandling andra gången hos Lag-Utskottet. Jag har således alls ingen del i Lag-Utskottets åtgöranden i saken. Min enskilda mening är likväl den, att inmutningsrätten är alltför vidsträckt och jordegarens rätt alltför litet tillgodosedd i den gällande lagstiftningen. Det är icke nog med att jordegarens rätt är för litet tillgodosedd i fråga om ersättning för den skada jordegaren lider till följd af inmutningen, utan dertill kommer, att inmutaren genom åtgärder, som alldeles icke innefatta visshet derom att han har allvar med sin inmutning och vill begagna sig af densamma, likväl kan utestänga jordegaren från rättigheten att sjelf utöfva inmutarens rätt och lemna honom säkerhet att vara ostörd på sin egendom. Om man jemför vår lagstiftning med den i andra länder, hvarest också inmutningsrätt finnes, så skall man finna att vår lagstiftning inrymmer allt för mycket tillfälle till sjelfsväld och missbruk. Jag tror, att det är just denna obestämdhet till förmån för inmutaren, som gifvit anledning till de olägenheter, hvilka nu med skäl öfverklagas. För mig är det således klart, att en jemkning i lagstiftningen både kan och bör ega rum, utan att man likväl dermed helt och hållet upphäfver denna inmutningsrätt, angående hvilken mången ännu hyser den åsigt att den bör ega rum. Då åsigterna inom båda Kamrarna icke kunna förenas, synes mig såsom rätta medlet att få frågan på bästa sätt löst vara, att öfverlemna den till Kongl.

Maj:t med begäran att Kongl. Maj:t efter närmare pröfning af de många stridiga åsigtter, hvilka här blifvit uttalade, måtte afgöra frågan.

Då den mening, som uttalas i Herr Grefve Sparres reservation, icke på något sätt utestänger deras önskan, hvilka anse upphörandet af rättigheten att inmuta stenkol vara af behovet påkallad, och då denna reservation åt Kongl. Maj:t inrymmer bemyndigande att upphäfva denna rättighet, men tillika innehåller den begäran, att Kongl. Maj:t ville närmare undersöka och pröfva förhållandena, så anser jag för min del största skälen tala för bifall till den af reservanten uttalade mening. Jag tror att frågan derigenom skulle få en lösning, utan att någon alltför mycket stöttes för hufvudet, hvilket åter skulle blifva förhållandet om Kammaren direkte begärde upphäfvande af inmutningsrätten i fråga om stenkol.

Jag anhåller således om bifall till Herr Grefve Sparres reservation.

Herr Ekman, Carl: Jag har begärt ordet med anledning deraf, att åtskilliga yttranden utaf talare, som haft ordet sedan jag förra gången uppträdde, gifva mig anledning antaga, att jag dervid uttryckt mig mindre tydligt. Då jag omnämnde, att den, som inmutat en fyndighet, och under densammas bearbetande anträffar en annan, jemväl borde få tillgodogöra sig den, kunde det naturligtvis icke vara min mening, att vilja försvara ett skärpande i oändlighet efter en diktad inmutningsbar fyndighet, för att under tiden åtkomma icke inmutningsbara mineralier. En skärpning måste afse ett mindre försöksarbete för att upptäcka och ådagalägga att det mineral man inmutat verkligen finnes. Sedan detta skett och utmål blifvit lagdt samt ordentligt grufarbete, för tillgodogörande af de inmutade mineralierna, kommit i gång, torde det deremot icke vara obilligt, att den, som derunder påträffar icke inmutningsbara mineralier, får fritt disponera dem.

Herr Tornérhjelm: Då Herr Ekman numera förtydligat sitt förra anförande, afstår jag från ordet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten på den skilnad, som företer sig mellan Grefve Sparres reservation och Utskottets förslag derutinnan, att enligt reservationen betraktas frågan såsom ekonomisk och således beroende endast af Kongl. Maj:ts godtfinnande, hvaremot Utskottets förslag bibehåller åt Riksdagen dess rätt att hafva sitt ord med i afgörandet. Efter mitt förmenande, kan denna fråga icke betraktas såsom rent ekonomisk, då Kongl. Maj:t icke lärer kunna å ekonomisk lagstiftningssväg borttaga jordegareerätten eller förändra bestämmelserna om utmåls storlek, utan erfordras härtill Riksdagens medgifvande. Men vill Riksdagen sjelf skänka bort sin rätt, då må Riksdagen icke sedan försöka att genom Konstitutions-Utskottet (hvars gransknings- och anmärkningsrätt för öfrigt icke visat sig mycket farlig) göra

någon anmärkning mot Konungens rådgifvare, om de skulle tolka Riksdagens frånträdande af sin rätt något vidsträckt.

Jag kan derföre icke annat, än anse Utskottets förslag med den af Grefve Hamilton tillstyrkta förändring hafva företråde framför Grefve Sparres förslag, och får jag emot det sednare jemväl anmärka, att deri omförmälas bergsbrukets intressen, änskönt det icke varit på något sätt ifrågasatt, att de genom den nu gällande lagstiftningen blifvit förmärdade.

Efter mitt förmenande, har första afdelningen af Utskottets förslag ganska stort skäl för sig, då man besinnar, att det måste erfordras betydliga förlag för att bearbeta stenkolsgrufvor på så stort djup, som här i landet torde blifva nödigt. Till följd af detta förlag, torde det möta stora svårigheter för den mindre förmögne jordegaren att begagna sig af sin jordegarerätt, och då han icke får afyttra den till annan, är han ju uppoffrad åt dessa inmutare af stenkolsgrufvor.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan med den af Grefve Hamilton föreslagna förändring.

Friherre Tersmeden: Jag har egentligen begärt ordet i anledning af den siste talarens yttrande, att han föredrog Lag-Utskottets betänkande, derföre att det vindicerade åt Riksdagen rätt att besluta i förevarande fråga. Det kan icke annat än förundra mig, att en ledamot i den ställning, hvori han befinner sig i samhället, kan ifrågasätta att frångå Kongl. Maj:t den rätt, Kongl. Maj:t ovilkorligen har och i alla tider haft, nemligen att utfärda en författning i denna väg, oberoende af Riksdagen. Här är fråga om en ekonomisk författning och jag tror icke, att den af den siste talaren framställda åsigt öfverensstämmer med de förhållanden, som hittills ansetts gällande; och jag har icke heller förnummit att någon ändring i förhållandet emellan Konung och Riksdag blifvit beslutad, ty de förändringar, som skett och på grund af hvilka vi äro här, äro af ett helt annat slag.

Jag har endast yttrat detta, för att nedlägga min protest mot den af Grefve Mörner uttalade åsigt.

Herr von Ehrenheim: Då frågan om Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt har blifvit väckt i anledning af Lag-Utskottets betänkande och Grefve Sparres reservation, kan jag icke undgå att i denna konstitutionellt viktiga fråga uttala min mening. Gruivestadgan hör efter min tanke i de flesta delar till de ekonomiska lagar, i afseende på hvilka det icke kan vara önskligt, att Riksdagen åt Kongl. Maj:t öfverläter en vidsträcktare lagstiftningsrätt, än hvad som angår sådana detaljbestämmelser, som äro af rent administrativ natur. Här har blifvit erinradt derom, att nu gällande grufvestadga blifvit utfärdad utan Riksdagens granskning. Jag skulle för min del icke önska, att hädanefter så måtte förfaras; och jag tror mig derigenom icke hafva gjort mig skyldig till att vilja göra någon inskränkning i Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Det finnes många likartade stadgar och förordningar och jag tror icke

att det vore lämpligt, att Riksdagen på detta sätt beröfvade sig den granskning af lagstiftningen, som rätteligen tillkommer Riksdagen.

Ehuru jag finner Grefve Sparres reservation vara i så måtto bättre, att den är försigtigare affattad, vill jag dock, öfvertygad som jag är, att, om Lag-Utskottets förslag blifver Riksdagens beslut, Kongl. Maj:t tillser, att de åtgärder, som blifva vidtagna, icke blifva radikalare än hvad behöfligt är, hellre rösta för Utskottets än Grefve Sparres förslag, hvarjemte jag vill tillägga, att jag i afseende på slutstrofen i Utskottets hemställan instämmer uti det af Grefve Hamilton framställda yrkande.

Herr Nordström: Då denna fråga förra gången var föremål för Kammarrens behandling och till Utskottet återremitterades, hade jag tillfälle att uttrycka min åsigt, att grufvestadgan egentligen är af civillags natur. Der finnes väl åtskilligt, som är, om jag så må säga, af teknisk beskaffenhet; men det bör vid en blifvande revision af denna stadga icke möta något hinder att uppgöra ett förslag till lag angående inmutningsrätten, jordegares ersättningsanspråk m. m., som tillhör civillagstiftningens område, samt att införa det rent tekniska i en särskild författning, som bibehåller sin egenskap af ekonomisk lag; ty lika klart som det är, att expropriationslagen är en civillag, lika klart är det ock att anläggandet af utmål är ett ingrepp i eganderätten, hvilken måste af civillag beskyddas.

Mot Grefve Sparres reservation har jag icke något annat att invända, än att deri införts dessa orden: "samt i ena eller andra fallet utfärda nådig författning", ty derigenom förklarar han, att allt, som nu finnes i grufvestadgan, är ekonomiska stadganden och det är i afseende på detta jag velat uttala mitt ogillande. Man kan nemligen icke undgå att finna, att grufvestadgans bestämmelser i vissa delar äro af ekonomisk beskaffenhet, men i andra åter af civil-lags natur.

Friherre Nordenfalk: Med anledning af den siste talarens yttrande, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att såväl Utskottet som reservanten anhållit, att Kongl. Maj:t måtte utfärda författning i fråga om stenkol, ehuru Utskottet endast hemställt om inmutningsrättens upphäfvande, hvaremot reservanten anhållit om inmutningsrättens upphäfvande eller begränsande. Derefter tillägger reservanten: "dels låta omarbete grufvestadgan i öfrigt, i syftning att förekomma missbruk deraf till men så för jordbruket som bergsbruket". Der är icke tal om utfärdande af någon författning och jag föreställer mig, att reservanten funnit det mindre behöfligt att särskildt anhålla, att Riksdagen måtte få del af den omarbetade grufvestadgan, då Kongl. Maj:t förra gången meddelade Riksdagen den i ämnet utarbetade författning.

Jag anhåller om bifall till Grefve Sparres reservation.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande

yrkanden, nemligen 1:o att Lag-Utskottets förevarande hemställan måtte oförändrad bifallas; 2:o af Grefve Hamilton, Henning, att samma hemställan skulle bifallas med uteslutande af de i slutet deraf förekommande orden: *till granskning*; 3:o af Friherre Nordenfalk, att Kammaren skulle antaga det förslag, som Grefve Sparre i sin vid betänkandet fogade reservation afgifvit, och hvilket förslag lydde sålunda: "att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t dels täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida inmutningsrätten i fråga om stenkol må kunna alldeles upphävas eller så begränsas, att garantier uppställas emot missbruk deraf till men för jordbrukare eller jordegare, samt i ena eller andra fallet derom utfärda nådig författning, dels låta omarbета grufvestadgan i öfrigt, i syftning att förekomma missbruk deraf till men så för jordbruket som bergsbruket".

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Lag-Utskottets hemställan oförändrad, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på bifall till samma hemställan med den af Grefve Hamilton föreslagna ändring, då svaren utföllo med många ja och nej i blandning, och slutligen proposition på antagande af Friherre Nordenfalks yrkande, hvilken proposition likaledes besvarades med många såväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit bifall till betänkandet med den af Grefve Hamilton föreslagna ändring, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som antager det förslag, som Grefve Sparre i sin vid Lag-Utskottets betänkande N:o 38 fogade reservation framställt, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren Lag-Utskottets förslag med den förändring, att de i slutet deraf förekommande orden: *till granskning* uteslutas".

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;
Nej — 45.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlagda utlåtande N:o 39, i anledning af väckt motion, åsyftande förmåns-

rätt för utflyttnings- samt odlings- och häfdeersättningar, som vid laga skifte bestämmas.

Herr von Gegerfelt: I förevarande betänkande uttalar Utskottet den åsigt, att utflyttnings-, odlings- och häfdeersättningar äro hänförliga under de allmänna bestämmelserna i 17 kap. 6 § Handelsbalken, der förmånsrätt medgifves för afrad, tionde och all annan afgäld af fast egendom. Härvid synes mig Utskottet hafva gjort en lagtolkning, som är något vågad. För mig är det klart, att med afgäld af fast egendom förstås endast sådan, som genom allmän lag är bestämd, eller ock aftalad mellan jordegare och arrendator, i hvilket sednare fall den icke kan medföra förmånsrätt i sjelfva fastigheten. Att tillerkänna odlings- och utflyttningsersättning enahanda förmånsrätt som afrad och tionde, skulle efter min tanke medföra allt för mycket men för fastighetskrediten. Det är icke lagens mening och bör icke blifva det, att denna ersättning, som utgör föremål för enskild öfverenskommelse mellan jordegare, skulle medföra förmånsrätt framför äldre inteckningar. Dessutom har Lag-Utskottet förbisett 101 § i skiftesstadgan, som handlar om ersättning för mistad ståndsskog. Skulle man tillerkänna förmånsrätt för de nu föreslagna ersättningar, finnes det icke någon grund att utesluta ersättning för ståndsskog. Vidare torde tagas i betraktande, att landtmätarens arvode afvenledes borde med förmånsrätt utgå. Då det icke kan komma i fråga annat än att tillse, om Lag-Utskottets förslag är antagligt, men icke att ingå i någon pröfning af hvad som bör i saken åtgöras, ty dertill är Riksdagen för nära sitt slut, så inskränker jag mig till att yrka afslag. Jag vill dervid blott tillägga, att, då denna förmånsrätt icke varit ifrågasatt på den tid laga skiften i allmänhet pågingo, det synes mig vara något sent att derom väcka fråga, då skiftena snart äro afslutade.

Herr Faxe: Jag instämmer i det slut, hvartill den föregående talaren kommit, men jag utgår från något olika åsichter, och anser det vara en följd af hvad skiftesstadgan innehåller, att skyldigheten att bidraga till utflyttnings-, odlings- och häfdeersättning är en sådan skyldighet, som åtföljer sjelfva den skiftade jorden. Jag sluter detta deraf, att skiftesstadgan talar om "delegare", hvilka äro pligtiga bidraga till ersättningen; och detta vore eljest en stor olycka, om en jordegare skulle, genom att straxt efter skiftets slut afhända sig ett hemman, betaga de öfriga skiftesdelegarne möjligheten att utbekomma ersättning. Då jag har denna åsigt, finner jag också, att det är obehöfligt att gifva ett så beskaffadt stadgande som det föreslagna. Det är också olämpligt derföre, att så beskaffade ersättningar, som de ifrågavarande, icke kunna sägas vara i samma förhållande som afrad. Ville man gifva en sådan tydning åt 17 kap. 6 § Handelsbalken, kunde man möjligen sätta ersättningsstadgarne i sämre ställning än de verkligen äga, ty vi hafva ett stadgande i Jordabalken, att sedan fasta åkommit upphör förmånsrätten för afrad. Man kan ju tänka sig, att tiden för ersättningens utfäende bestämmes ganska långt efter skiftets slut, och om då en köpare komme emellan och

finge fasta på sitt köp, skulle ersättningstagarens rätt gå förlorad. Afven om det blifvit bestämdt, att tillträdet skall ske omedelbart efter skiftets slut, kan ju klagan öfver skiftet föras och långa rättgångar uppkomma, i följd hvaraf det skulle kunna inträffa, att ersättningstagaren, på grund af att tre år förflutit eller att fasta åkommit, skulle gå miste om sin ersättning, hvilket jag måste anse högst obilligt. Jag vill derföre icke för min del med min röst understödja den föreslagna lagförklaringen. Jag tror, att, om något skall stadgas och man icke vill öfverlemna åt domstolarne att tillämpa lagen, så bör ändringen göras i skiftesstadgan och icke i förmånsrättskapitlet.

Den föregående talaren nämnde, att det vore orimligt, att dessa ersättningar skulle utgå framför äldre inteckningar, men dervid vill jag anmärka, att det ena är en skyldighet, som åligger jorden, men det andra är en panträtt i jorden.

Jag instämmer i den föregående talarens yrkande om afslag å Utskottets betänkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då de två talare, som yttrat sig i denna fråga, hafva, så vidt jag kunnat fatta, varit af alldeles motsatta åsikter om tydningen af nu gällande stadgande och då dessa båda Herrar äro kända för juridisk insigt och skarpsinnighet, torde väl denna stridighet i åsikter utgöra ett tillräckligt bevis för att lagen icke är tydlig. Om man nu måste medgifva detta, blir frågan den, huruvida det icke är skäl att förtydliga lagen. Detta har Utskottet sökt att göra. Någon af Utskottets ledamöter har dock icke uppträdt till detsammes försvar och jag har icke något åliggande att fullgöra detta, då jag icke deltagit i Utskottets förhandlingar. Jag kan likväl icke underlåta att med några ord understödja förslaget.

Den förste talaren anmärkte, att det icke fanns någon förmånsrätt för landtmätares arvode. Nu är likväl händelsen den att i 1867 års landmäteritaxa stadgas i 23 §, att utan afseende på eganderätts- eller konkurstvister skall landtmätaren utbekomma sitt arvode af den, som jorden innehafver; och han behöfver således icke hålla sig till dem, som påkallat hans biträde. Det begäres icke heller mera här, än att ersättningsskyldigheten skall följa med jorden. Det är väl icke mer än rättvist, att en person, som till exempel i utbyte mot bättre jord erhåller en sämre eller vannäfdad och dertöre skall åtnjuta ersättning, af den eller dem, som fått hans jord sig tilldelad, utfar denna ersättning i verkligheten och icke blott på papperet. Det förundrar mig så mycket mera, att den förste ärade talaren icke kunnat tillstyrka nu ifrågavarande förslag, som han här om dagen med sin röst biträdde Kongl. Maj:ts förslag till förklaring af 17 kap. 3 § Handelsbalken angående företrädesrätt till lös pant.

Jag tror för min del, att Riksdagen kan bifalla detta förslag och låta Högsta domstolen öfva sin skarpsinnighet på detsamma, under förlitande derpå att, om det har någon brist, det nog blir söndermalet.

Herr von Gegerfelt: Jag anser det icke vara lämpligt att nu ingå i något försvar för det beslut, hvori jag här om dagen deltog, men jag vill utveckla de åsikter, jag i mitt förra anförande uttalade. Herr Faxe och jag voro fullkomligt ense derom, att nu gällande lag icke bör förstås så, som Utskottet gjort, eller att ifrågavarande ersättningar äro hänförliga till afrad. Vi voro också ense derom, att de icke genom en lagförändring skulle sättas i paritet, och särskildt ber jag att få upprepa att hvad jag mot lämpligheten af en sådan paritet anmärkte icke var, att den, som afstår jord, icke bör utbekomma sin ersättning, utan att denna ersättning kan godtyckligt bestämmas emellan kontrahenterne. Om denna ersättning tillerkändes lika rätt med afrad af fast egendom, kunde kontrahenterne bestämma densamma huru högt som helst, till förfång för äldre inteckningshafvare.

Den siste talaren påstod, att förmånsrätt för landtmätares arvode redan finnes. Jag tror för min del icke detta, ty det stadgas endast, att den, som innehar jorden, skall gälda landtmätarearvodet, men det står icke, att detta skall utgå med förmånsrätt framför de inteckningar som redan finnas. Jag har icke nekat, att en lagförändring är behöflig för att betrygga skiftesdelegarnes inbördes rättigheter, ehuru jag icke hört att någon orättvisa eller några olägenheter egt rum, men mitt anförande gick derpå ut, att rättelse icke bör sökas på den väg Utskottet föreslagit, utan på annat sätt, hvilket jag icke ansåg nödigt att antyda, emedan jag icke trodde, att det nu kunde föranleda till någon åtgärd. Mig förefaller det, som om, då ersättning gifves för afstående af odlad jord, detta är jemförligt med mellangiff vid byte och de i 11 kap. Jordabalken gifna bestämmelser om obetald köpeskilling. Om denna åsigt skulle ega giltighet, kunde det i skiftesstadgan införas, att ingen vore skyldig att afträda sin jord, utan att erhålla den honom tillkommande ersättning, såsom i expropriationslagen, der det stadgas att säkerhet skall ställas.

Jag har blott antydningssvis velat nämna detta och jag skulle, i fall betänkandet framkommit förr, hafva yrkat återremiss, men nu inskränker jag mig till att vidhålla mitt yrkande om afslag.

Herr Almqvist: Det torde för en hvar, som sysselsatt sig med domarevärf, icke vara obekant att vid frågan om ersättnings utgifvande vid laga skifte, då ersättningsgifvaren kommit i konkurs, olika meningar hafva gjort sig gällande. Nu är det fråga om att gifva tydlighet åt detta förhållande, så att en person, som lemnat bort sin bättre jord och därför skall få ersättning, också måtte utbekomma denna ersättning. Det är icke af personen utan ur egendomen denna ersättning skall utgå och den omständigheten, att jordinnehafvaren kommit i konkurs, bör icke inverka på den andres rätt. Tyvärr har så varit förhållandet och då man kommit så långt, att detta kan afhjelpas, bör man väl begagna tillfället dertill. Om det också kunde låta sig göra att genom ett tillägg till skiftesstadgan reglera denna sak, ehuru jag icke anser ett stadgande härom höra till skiftesstadgan, så bör väl icke detta utgöra ett tillräckligt skäl för att förkasta förslaget.

Den invändning reservanten gjort, att genom detta stadgande en

tyst förmånsrätt skulle införas, synas mig icke förtjena något afseende. Jag instämmer med dem, som yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som yttrade sig näst före den siste, sökte deducera, att den ersättning, som den, hvilken fått mindre god jord, skulle erhålla af den, som erhållit den bättre, skulle vara att anse såsom obetald köpeskilling. Jag kan icke förstå detta, ty förmånsrätt för obetald köpeskilling måste ju, om den skall hafva något värde, göras gällande förrän fasta åkommit.

Att, såsom här blifvit föreslaget, i skiftesstadgan införa bestämmelser om förmånsrätt, anser jag skulle vara i hög grad vilseledande.

Herr Faxe: Med anledning af en talares yttrande, att man genom den föreslagna lagförklaringen ville afhjelpa de brister, som nu förefinnas, ber jag att få förklara, att jag icke tror, att dessa skulle på detta sätt afhjelpas, ty 17 kap. 6 § Handelsbalken talar om en sak, som här icke är i fråga.

Grefve Mörner anmärkte, att man kunde låta Högsta domstolen göra sina anmärkningar och sedan se hvad Kongl. Maj:t skulle göra. Men jag hemställer, om det är Riksdagen värdigt att antaga ett förslag, om hvilket man har den största anledning att tro, att det skall kasseras af Högsta domstolen. Detta lagförslag kan, enligt min tanke, icke blifva antaget och jag anhåller derföre fortfarande om afslag.

Herr von Gegerfelt: Jag har blifvit alltför missförstådd af Grefve Mörner, för att jag icke närmare skulle förklara mina ord. Jag har icke sagt, att denna odlingsersättning vore att hänföra under lagens stadganden om obetald köpeskilling. Jag har endast anmärkt, att den närmast är att hänföra till en mellangift på byte mellan bättre och sämre jord, och jag tog mig deraf en anledning att antyda lämpligheten af att i skiftesstadgan infördes ett stadgande, att icke någon skulle vara skyldig att afstå sin jord utan att erhålla ersättningen. Om ett sådant stadgande infördes i skiftesstadgan, hade man det icke på något oriktigt ställe, emedan det icke handlar om förmånsrätt, utan blott innefattar en bestämmelse i afseende å rättsförhållandet mellan delegare vid skifte. Om det stadgas, att man vid skifte är skyldig att afstå sin jord mot ersättnings utbekommande, kan jag icke finna, att derigenom någon inskränkning i förmånsrätten skett.

Grefve Mörner, Carl Göran: Om ett skifteslag bestode af endast två personer, kunde Herr von Gegerfelts förslag vara praktiskt, men, då ett sådant oftast består af flera delegare och odlingsersättning skall utgå af många, kunde det hända, att till följd af ett sådant lagstadgande, som han iirågasatt, ett skifte aldrig finge tillrädas.

Jag tror, att jag icke vidare behöfver yttra mig i denna fråga, utan fortsätter mitt yrkande om bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels

bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmanen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets betänkande N:o 39, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viuner Nej, afslår Kammaren ifrågavarande betänkande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—17.

Nej—42.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 6 och 7 dennes bordlag utlåtande N:o 40, i anledning af väckta motioner om ändring i Kongl. förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864.

1:sta punkten.

Herr Faxe: När man läser Lag-Utskottets tillstyrkan, skulle man tro, att meningen vore, att staten skulle bestå kostnaderna för dessa undersökningar; men när man går till motionen, finner man andemeningen vara den, att de personer, åt hvilka dessa undersökningar uppdragas, eller kronofogdar och häradsskrifvare, skulle verkställa undersökningarne utan ersättning. Jag vill häremot anmärka, att dessa tjänstemän äro så svagt aflönade, att man icke gerna bör ålägga dem någon ytterligare utgift, som skulle erfordras för de resor de måste göra i och för dessa undersökningar, om de skola ske på stället. I allmänhet tror jag väl, att undersökning på stället icke särdeles ofta kommer i fråga, utan att i allmänhet så tillgår, att, då en afsöndring, för afgäldens fastställande, anmäles hos Konungens Befallningshafvande bifogas tillika utdrag af skifteshandlingar eller andra gällande intyg, som utvisa arealen af, såväl den afsöndrade lägenheten, som det hemman, från hvilket afsöndringen skett, hvorigenom Konungens Befallningshafvande således sättes i tillfälle att bedöma afsöndringens laglighet. Afgälden är då vanligen föreslagen i öfverlåtelseafhandlingen, som jemte öfriga handlingarne öfversändas till kronofogden och häradsskrifvaren, hvilka deruti hafva till-

räcklig grund, att derpå fota sitt yttrande om afgälden, eller huruvida densamma motsvarar den på jorden belöpande andel i hemmanets utskylder, äfvensom för det förslag till afgiftens bestämmande, som eljest bör afgifvas. Således tror jag, att desse tjenstemän icke ofta behöfva infinna sig på stället, för undersöknings verkställande, utan att i allmänhet deras utlåtande afgifves blott på grund af de dem delgifna handlingarne, och då kommer ingen kostnad eller ersättning därför i fråga. Möjligen finnas dock vissa provinser, der dessa undersökningar på stället äro mera af nöden och oftare förekommande, och då kan det icke vara billigt, att ifrågavarande svagt aflönade tjenstemän skulle drabbas af kostnaderna därför. Huru det skulle ställas för en afsöndringstagare att undvika dessa kostnader, blir en annan fråga. Jag tror, att man i allmänhet icke behöfver hålla så strängt på statens rätt vid afsöndringen på viss tid, då man kan nöja sig med den afgäld, som i öfverlåtelsehandlingen blifvit bestämd; hvaremot, då en afsöndring sker för alltid, det torde vara mera skäl, att, der så erfordras, undersökning på stället företages för ett noggrannt bestämmande af afgäldens belopp.

Jag anhåller, att Kammaren måtte afslå Utskottets betänkande.

Häri instämde Herr Stråle.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

2:dra och 3:dje punkterna.

Biföllos.

Friherre Funck: Jag får hemställa, att de i dag första gången bordlagda ärenden måtte sättas främst och de i dag andra gången bordlagda frågor sist på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölles.

Kammaren åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.